

**T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ**

**İKİBİNLİ YILLAR SONRASI KKTC TÜRKİYE
İLİŞKİLERİ FARKLILAŞMALAR VE UZLAŞMALAR**

Yüksek Lisans Tezi

MUSTAFA GÜRKAN

İSTANBUL, 2018

**T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ**

**SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KÜRESEL SİYASET VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER
PROGRAMI**

**İKİBİNLİ YILLAR SONRASI KKTC TÜRKİYE
İLİŞKİLERİ FARKLILAŞMALAR VE UZLAŞMALAR**

Yüksek Lisans Tezi

MUSTAFA GÜRKAN

Tez Danışmanı: DOÇ. DR. İ. BURAK KÜNTAY

İSTANBUL, 2018

T.C.

BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

KÜRESEL SİYASET VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Tezin Adı: İkininli Yıllar sonrası KKTC Türkiye İlişkileri Farklılaşmalar ve Uzlaşmalar

Öğrencinin Adı Soyadı : Mustafa Gürkan

Tez Savunma Tarihi : 01/06/2018

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğu Sosyal Bilimler Enstitüsü tarafından onaylanmıştır.

Doç. Dr. İ. Burak KÜNTAY
Enstitü Müdürü
İmza

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları yerine getirmiş olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. İ. Burak KÜNTAY
Program Koordinatörü
İmza

Bu Tez tarafımızca okunmuş, nitelik ve içerik açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak yeterli görülmüş ve kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Tez Danışmanı : Doç. Dr. İ. Burak Küntay

Üye : Dr. Burçak Vatansever Durmaz

Üye : Dr. Hakan Aslan

İmzalar

.....
.....
.....

TEŐEKKÖR

Bu alıőma boyunca ve tđm yđksek lisans programı boyunca yurtiçi ve yurtdışı tđm ders ve programlarda bđyđk emek ve desteğini aldığım değerli hocam Doç. Dr. Burak KÖNTAY'a çalıőmaya beraber baőladıęım Bđőra ÇAKMAK hanımefendiye ve çalışmayı beraber tamamladığım Mustafa CANAYDIN'a őđkranlarımı sunarım

ÖZET

İKİBİNLİ YILLAR SONRASI KKTC TÜRKİYE İLİŞKİLERİ FARKLILAŞMALAR VE UZLAŞMALAR

Mustafa Gürkan

Küresel Siyaset ve Uluslararası İlişkiler Yüksek Lisans Programı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Burak Küntay

Mayıs 2018, 60 sayfa

Bu çalışma Bahçeşehir Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde Küresel Siyaset ve Uluslararası İlişkiler dalında Yüksek Lisans tezi olarak hazırlanmıştır. Çalışmanın Ana konusu “2000 Sonrası Türkiye’nin Kıbrıs Politikası avantajları ve dezavantajlarıdır. Çalışma alanı yaşanmakta olan ve yakın yaşanmış tarih sürecini içermektedir. İnceleme alanı 18 yıllık bir tarih sürecini oluşturmaktadır. Bu kadar yeni ve dar bir sürecin incelenecek olması konunun kendi tanımında olduğu gibi avantajları ve dezavantajları içerir.

Toplumsal olaylarda büyük değişimler ve kırılmalar yaşanmadığı sürece yirmi yılın bile altındaki bir süreci tanımlamak, yayımlamak, onunla ilgili kanaat oluşturmak, hele Kıbrıs gibi birbirine benzeyen ve benzer süreçler yaşayan bir alanı araştırmak ve kanaat oluşturan kaynaklara ulaşmada kısıtlı ve zor gibi çalışma yolunu getirmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti, Türkiye, Kıbrıs Harekatı, Megali İdea, Yunanistan, Güney Kıbrıs Rum Kesimi

ABSTRACT

DIFFERENCES AND COMPROMISES IN THE TURKISH REPUBLIC OF NORTHERN CYPRUS AFTER TWO THOUSAND YEARS

Mustafa Gürkan

Master of Global Politics and International Relations Program

Thesis Advisor: Assot. Prof. Dr. Burak Küntay

May 2018, 60 pages

This study was prepared in Bahçeşehir University Department of international relations as a master's thesis in the field of global politics and international relations. The main issue of the study is the advantages and disadvantages of Turkey's Cyprus policy after 2000. The study area includes the process of experiencing and experiencing the recent history. The field of study constitutes an 18-year history process. The fact that such a new and narrow process will be examined includes the advantages and disadvantages of the subject as in its definition.

It has brought a limited and difficult way of working to identify, publish, and develop a process that is even below twenty years, unless major changes and breakthroughs have occurred in social events, especially in a field of similar and similar processes, such as Cyprus, and to reach the sources of opinion.

Key Words: Turkish Republic Of Northern Cyprus, Turkey, Cyprus Operation, Megali Idea, Greece, South Cyprus

İÇİNDEKİLER

1.GİRİŞ.....	1
2. KIBRIS'IN COĞRAFİ YAPISI VE TARİHİ.....	4
2.1 KIBRIS'IN COĞRAFİ YAPISI VE TARİHİ.....	7
2.2.1 Osmanlı Dönemi.....	7
2.2.2 Ada'nın İngiltere'ye devredilmesi	8
2.2.3 İngiliz Dönemi	9
2.2.4 Megali İdea	10
2.2.5 Etnik-i Eterya	11
2.2.6 Enosis ve Enosis faaliyetlerinin gelişimi	12
2.2.7 1931 Ayaklanması	14
2.2.8 Kıbrıs'ı Yunanistan'a Bağlama Çabası	14
3. 1920 SONRASI ADA'DA SİYASİ GELİŞMELER.....	17
3.1 İNGİLTERE SİYASETİ 1950-1960	17
3.2 TÜRKİYE SİYASETİ 1950-1960.....	17
3.3 LONDRA KONFERANSI	18
3.4.LORD RADCLİFF ANAYASASI	19
3.5 ULUSAL DİRENİŞ ÖRGÜTLERİNİN KURULMASI	20
3.5.1 Türk Mukavemet Teşkilatı	20
3.7 MC MİLLAN PLANI.....	21
4. 1960 SONRASI ADA'DA SİYASİ GELİŞMELER.....	22
4.1 ZÜRİCH VE LONDRA ANTLAŞMASI.....	22
4.2 KIBRIS CUMHURİYETİ.....	23
4.3 1960-1963 YUNANİSTAN TUTUMU.....	24
4.3.1 Akritas Planı.....	25
4.3.2 Yeşil Hat.....	25
4.4 1964 OLAYLARI.....	26
4.5 JOHNSONN MEKTUBU.....	27
4.6 1967 OLAYLARI.....	28
4.7 GEÇİCİ TÜRK HÜKÜMETİ.....	29

4.8 KIBRIS BARIŞ HAREKATI.....	30
5. KIBRIS TÜRK FEDERE DEVLETİ VE SİYASİ GELİŞMELER	33
5.1 KIBRIS TÜRK OTONOM YÖNETİMİ.....	33
5.2 KIBRIS TÜRK FEDERE DEVLETİ.....	33
5.3 BM 3212 SAYILI KARARI.....	36
5.4 BARIŞ HAREKATI SONRASI SİYASİ GELİŞMELER.....	38
5.4.1 Viyana Görüşmeleri 28 Nisan 1978 - 21 Şubat 1976.....	38
5.5 NÜFUS MÜBADELESİ	39
5.6 12 ŞUBAT 1977 DENKTAŞ-MAKARIOS I. DORUK ANTLAŞMASI.....	40
5.7 1977-1979 YILLARI ARASINDA KIBRIS TÜRK VE RUM KESİMİNDE GÖRÜŞMELER.....	41
5.7.1 I. Nimetz Planı.....	42
5.8 18 MAYIS 1979 İKİNCİ DORUK ANTLAŞMASI.....	42
6. KKTC İLANI VE GÜNÜMÜZE KADAR SİYASAL GELİŞMELER.....	44
6.1 KKTC KURULUŞ ÖNCESİ KIBRIS TÜRKLERİNİN SELF DETERMİNASYON İSTEĞİ.....	44
6.2 KKTC İLANI.....	45
6.3 KKTC'NİN KURULMASI, GÖSTERİLEN TEPKİLER İYİ NİYET ÖNERİLERİ.....	46
6.4 1980 -2000YILLARI ARASI DİĞER SİYASİ GELİŞMELER.....	47
6.5 2002 SONRASI SİYASAL GELİŞMELER.....	48
6.5.1 Annan Planı.....	50
6.5.2 Mehmet Ali Talat Dönemi.....	51
6.5.3 Derviş Eroğlu Dönemi.....	52
6.5.4 Mustafa Akıncı Dönemi.....	52
6.5.5 AK Parti İktidarı Kıbrıs Politikası.....	53

7. SONUÇ	54
KAYNAKÇA	58

1. GİRİŞ

Kıbrıs adası bölgenin ve Türkiye'nin konumu itibariyle tarih boyunca önemli geçiş noktalarında ve köprülerinden biri olmuştur. Ünlü düşünür İbn-i Haldun'un "coğrafya kaderdir." deyiminin belki de yeryüzündeki en nokta karşılığı Kıbrıs'tır.

Çünkü Ada ve üzerinde yaşayanlar bölgenin konumundan dolayı bir tarafı Anadolu ve Ege, içinde bulunduğu Akdeniz, karşısındaki Afrika sahilleri, Mezopotamya'ya yakınlık ve dün önce dinsel, sonra ticaret artan ve daha sonra enerji kaynaklarına ev sahipliği yapan Ortadoğu'nun adeta tam ortasında bir üs konumundadır.

Tarih boyunca insanlığın bu kadar merkez aldığı bir noktada bulunduğu o dönemin güçlü devletlerinin dikkatinden kaçmak elbette olanaksızdır. Bu yüzden Hititler, Mısırlılar, Fenikeliler, Asurlular, Pers İmparatorluğu, Büyük İskender, Roma İmparatorluğu, Venedikliler, Osmanlılar adeta kendi döneminin başat olan tüm egemenliklerinin kendi eline girmiş ve yazgısı onlar tarafından belirlenmiştir.

Türkiye Cumhuriyeti içinse Kıbrıs adeta bir neden değil sonuçtur. Osmanlı Devleti döneminde adeta büyümenin bir nedeni olarak topraklarına katılmak zorunda kalmıştır. Büyüyen İmparatorluk o günkü jeopolitik hinterlandın içinde yer alan küçük bir adayı bırakıp büyümeye devam edemezdi. Bu şekilde İmparatorluk topraklarına katılan Ada şüphesiz en sakin dönemi İngilizlerin devir aldığı döneme kadar ki süreçte yaşamıştır.

Özellikle 19 YY. dağılma sürecinin en buhranlı günlerini yaşayan Osmanlı Devleti kademeli olarak Kıbrıs adasını haksızca olsa da kaybetmiştir. Osmanlı bakiyesi olan yeni Türkiye Cumhuriyeti kendi topraklarına sadece 70 km mesafedeki bu ada parçasına hiç bir şekilde uzak kalamazdı, tarihsel bağlar, güvenlik politikası, stratejik önemi bu adayı Türk dış politikasının önemli sorunsallarından biri yapmıştır.

Önceleri Misak-ı Milli sınırları içerisinde yer almadığı için yeni Cumhuriyet önceliklerinden biri olmazken 1950'li yıllardan itibaren özellikle yeni Türk Cumhuriyeti'nin biraz daha ayaklarının yere basmasıyla sahiplenip siyaset üretmeye çalıştığı bir yer olmuştur.

Günümüzde Kıbrıs önemli ve içinden çıkılması zor bir virajdır. Amerikan Başkanı Johnson'un deyimiyle "Kıbrıs yeryüzündeki en komplike sorunlardan biridir" ifadesi adayı bölgesel değil uluslararası alanda da önemli bir yere koyar. Bugün de tarih boyunca olduğu gibi Kıbrıs jeopolitik önemini korumaktadır. Bir yandan da petrol ve doğalgaz ve enerji nakil hatlarının geçiş noktası olması Kıbrıs'ı ve Kıbrıs sorununu çok daha başka bir yere getirmiştir. Kısaca toplamak gerekirse Kıbrıs'ın birçok var olan problemlerine enerji politikalarında yeni bir sayfa açmıştır.

Bugün Tarihin önceki dönemlerinde olduğu gibi yine yerküreye yön veren güçlü devletler Kıbrıs üzerinde zaman zaman ağırlıkları değişse de Kıbrıs ve Kıbrıs'la ilgili siyaset üretmede rol almaya çalışıyorlar. Tabi ki Ada'nın doğal yerleşimcileri Rumlar ve Türkler dışında Türkiye, Yunanistan, ABD, İngiltere, Rusya, hatta İsrail, BM, AB ve NATO artan ve eksilen ağırlıkla bu sürecin bir parçası olmaktadır.

Türkiye ise özellikler cumhuriyet döneminde her zaman uluslararası hukuka uygun ve son dakikaya sabırla bekleyen bir dış politika izlemiştir. Kıbrıs harekâtından sonra farklı bir evreye girilen Ada'da KKTC ilanı ile başlayan süreç, 2002 yılında iktidara gelen AK Parti ve onun proaktif siyaseti ile önce bir bakış farkı oluşturmaya çalışsa da aslında aynı çizgiden çokta farklı bir noktaya gelememiştir.

Bu çalışmada öncelikle Kıbrıs'ın tarihçesinden yola çıkarak, Ada'daki yönetsel dönemleri, Zürih ve Londra Antlaşmalarını sonrasında Kıbrıs Cumhuriyeti Barış Harekâtı öncesi dönem ve hareketi ardından Türk Federe Devleti, KKTC, iki binlere kadar siyasi gelişmeler ve iki bin sonrası gelişmeler belli bir plan dahilinde anlatmaya çalışılmıştır.

Bu sinsile içiresinde bugünü anlamada dün yaşanan tüm olay ve antlaşmalara mutlaka değinmeye çalıştık. Çünkü Kıbrıs ve Kıbrıs sorunu birbiri içerisine girmiş karmaşık ve konuşup tartışıldıkça daha da karmaşıklaşan bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu yüzden Kıbrıs siyasi tarihindeki küçük bir detay dahi çok önemlidir.

2. KIBRIS'IN COĞRAFİ YAPISI VE TARİHİ

2.1 KIBRIS'IN COĞRAFİ YAPISI VE OSMANLI ÖNCESİ TARİHİ

Sicilya ve Sardunyadan sonra Akdeniz'in üçüncü büyük adası olan Kıbrıs Torosların çevrelediği Çukurova bölgesi ile Amanosların kuşattığı bugünkü Hatay bölgesi arasında bir ada olması dolayısı ile bu kara parçası ile bir bütünlük arz eder. Aynı zamanda Hatay ile Anadolu kıyılarını teşkil ettiği İskenderun körfezine hakim bir noktada bulunduğundan bu toprakları kontrol eder durumdadır (Özmen 2007).

Kıbrıs bugün Anadolu topraklarından ayrı görülmesine rağmen adanın 250/400 derinlikteki su altı platformları doğu ve kuzey yönlerinde Anadolu yarım adası ile bütünlük göstermektedir. Yüz ölçümü 9.251 km²'dir. Anadolu topraklarına 70 km Suriye ye 100 km² Mısır 320 km² Rodos adasına 400 km² ve Yunanistan sahillerine 800 km² mesafede yer alır. 34° derece 33 dakika 35° derece 41° dakika kuzey enlemleri ile 32° 17 dakika 34° derece 35 dakika doğu boylamları arasında yer alır. Adanın girintili ve çıkıntılı kıyı bölgesi 782km uzunluğundadır. Adanın en yüksek noktası 1000m²'yi aşan Girne – Karpos dağları ve Güneyde Tredos dağlarıdır. İklim Akdeniz bölgesini özelliklerini taşır. Sıcak ve kurak yazları ılık ve yağışlı kış mevsimini takip eder.

Günümüzden 50 bin yıl kadar önce buzul çağını sona ermesi ile Ak deniz bugünkü düzeyine erişirken Anadolu'dan kopmuş bir ada olarak dünya coğrafyasına katılan Kıbrıs da ilk insan yaşamıyla ilgili buluntular Neolitik (M.Ö 4000-3500) belirtileri milattan 7.000 yıl öncesine kadar inmektedir (Adalılar 1989).

Eski çağlarda başlayarak Anadolu ve Suriye'ye egemen olan devletlerin Kıbrıs'a sahip olma isteği bu Ada'nın Anadolu ve Suriye'nin kıyılarını kontrol edebilecek noktada olmasıdır (Mütercimler 2007).

Kıbrıs'ın tarih boyunca kaderini belirleyen coğrafi konumudur. Bu konumu nedeniyle ormanları ve çok fazla madeni olmamasına rağmen tarihin en eski ve önemli uygarlıklarına ev sahipliği yapmış bu bölge bu egemenlerin dikkatini çekmiştir. Sürekli doğal afet sıkıntıları çeken ada halkı kendi kaderlerini adeta ada dışındakilerinin belirlediği bir yazgı ile yaşamıştır (Günel 1984).

Jeolojik devirde bir çöküntü neticesinde Hatay bölgesinden ayrılıp Kıbrıs'ta ilk sakinlerinin Anadolu'ya geldiği neolitik devirlere ait kazılar sonucu ortaya çıkmıştır.

Adanın ilk dönmelerinde bağımsız bir yerleşim görünürken daha sonra Mısır ile siyasi münasebetler zamanla buraya bağlanma ile sonuç vermiştir. Mısır firavunu III. Tutmosis döneminde Mısır'a bağlanmış Mısır ve Hititler arasında sürekli bir mücadele ortaya çıkmıştır. Ardından MÖ 1000 yılında Finikeliler adanın tamamını ele geçirmiş bu hâkimiyet MÖ 709 Asurluların egemenliğine kadar sürmüştür. Ardından tekrar Mısır hâkimiyeti ve MÖ 333'de Makedonyalı Büyük İskender'in Perslere karşı kazandığı savaştan sonra Makedon hâkimiyeti başlamıştır. Daha sonra sırayla Romalılar Bizanslar bir dönem Müslüman Araplar fethi tekrar III. Haçlı savaşı sonrası İngilizler ve Venedikliler. Venediklilerin 1489-1560 yılları arasındaki döneminde ada her bakımdan adeta bir terör ve korsan yönetimi altında büyük bir zulüm görmüştür.

KIBRIS'IN NÜFUSU

YILLAR	NÜFUS
1490	106.000
1504	110.000
1510	147.700
1523	121.179
1529	126.000
1540	197.000
1559	150.000
1562	180.000
1571	197.586

1881	186.173
1911	274.108
1931	347.959
1946	450.114
1952	500.000
1956	521.000
1963	600.000
2004	

2.1 KIBRIS'IN COĞRAFİ YAPISI VE TARİHİ

Bu Bölümde sırasıyla Osmanlı Dönemi, Ada'nın İngiltere'ye devredilmesi ve İngiliz Dönemi, Megali İdea, Etniki Eteryas v Kıbrıs'ı Yunanistan'a bağlama çabaları araştırılacaktır.

2.1.1 Osmanlı Dönemi

XVI. Yüzyılında en güçlü dönemini yaşayan Osmanlı devleti dünya siyasetinde çok güçlü bir denge unsuruydu.

Osmanlı imparatorluğu Mısır'ı fethi Kıbrıs adası hem Mısır'ın hem de fetih edilen doğu Akdeniz'deki ülkeler güvenliği için çok önemli bir nokta olmuştur. Bu nedenle Kıbrıs'ın Osmanlı topraklarına katılma nedeni Akdeniz'deki çıkarlar ve Güney sahillerinin güvenliğidir (Uçarel 1978).

1484'den itibaren adayı yönetmeye başlayan Venedikliler Kıbrıs'ın Ortodoks yerli halkını Katolik olmaya zorluyor ağır vergiler altında eziyordu. Zaman zaman Osmanlı Devleti'ne heyetler giderek bu durumdan şikayet ediliyordu. Bu arada Osmanlı Devletinin Girit ve Kıbrıs adalarına ilgisini gören Venedikliler araya iyi tutmaya çalışarak ara bir yandan da Avrupalılarla ortak bir siyaset paylaşımı yapıyordu.

Kıbrıs Venedikliler tarafından zorbaca idare ediliyordu. Ada halkı sürekli yardım talep ediyordu. Son olarak II. Selim'e mısırdaki gönderilen hediyelere el konulması 1563'te Mısır hazine defterdarının ve gasp olayların devam etmesi üzerine Kıbrıs'a sefer düzenlenmesine karar verildi (Özmen 2007).

Kıbrıs adasını önemi bilinmesine rağmen adanın fetih kararı kolay alınmamıştır. Devrin baş veziri Sokullu Mehmet Paşa bu hareketin getireceği zararlardan kaygı duyuyordu.

Hıristiyan dünyasının Doğu Akdeniz'deki uç kalesi olan Kıbrıs'ın yönetimini elinde tutan Venediklilere bir hareket Haçlı zihniyetindeki Avrupa'yı Türk Osmanlı Devletine bir cephe oluşturur muydu bu kaygılarla fetih hazırlıkları başlatılmıştır. 26 Nisan 1570 günü Damat Piyale Paşa'nın emir ve komutasında Türk Osmanlı donanmasının birer bölümü Topkapı Sarayının önünden geçit töreni ile Kıbrıs'ın fethine uğurlandı (Akasya 1975).

9 Eylül 1570 günü Lefkoşa fethedilmiştir. 12 Eylül 1570'de Baf Valisi kalenin anahtarını Türk elçisine teslim etmiştir. 1571'de Magosa'nın da alınmasıyla Kıbrıs fethi tamamlanmıştır. Kıbrıs'da Türk egemenliği sağlandıktan sonra bir fermanla Beylerbeyliği kurulmuş Kıbrıs'ın Türkleşmesi için iç ve güney Anadolu'da sağlanan göçler 18. yüzyıl sonlarına dek sürmüştür.

Kıbrıs en uzun huzur dönemini kuşkusuz 1571-1878 yılları arasında Osmanlı egemenliği altında yaşamıştır. (Mütercimler 2007).

2.2.2 Ada'nın İngiltere'ye devredilmesi

İngilizler 18. yüzyıldan itibaren ilgilenmeye başladıkları Mısır ve Doğu Akdeniz ile 1869'da Süveyş kanalının açılmasıyla bu düşünceyi daha da güçlendirdiler. Elbette bunun için gerekli bir ortam gerekmektedir.

19. yüzyılda dünyanın birçok bölgesinde Rusya ve İngiltere arasında menfaat çatışmaları baş göstermekteydi. Şüphesiz bu çatışma alanlarında biride Ortadoğu idi. Rusların sıcak denizlere inmek üzere İstanbul ve boğazlar sonrasında Kafkasya üzerinden İskenderun ve Basra körfezi hedefindeydi. Bu hedefler Osmanlı'nın güneyine göz diken Rusya için umut, İngilizler menfaati içinde tehdittir (Özmen 2007).

1877-1878 Osmanlı –Rus savaşında yenilgiye uğrayan Osmanlı devleti büyük toprak kayıtlarına neden olan Ayastefanos Antlaşması İmzalamak zorunda kaldı. Ayastefanos Antlaşması ile Rusya'nın elde ettiği askeri ve politik güç İngiltere'nin orta doğu çıkarlarına ters düşmekte idi.

1877-1878 Osmanlı Rus savaşı sonunda imzalanan anlaşmadan sonra İngiltere Osmanlı devletine Rus ilerleyişinin önlenmesi için yardım önerdi. Önerinin hayata geçirilebilmesi için de Kıbrıs'ın siyasi yönetimini kendisine devredilmesini istedi (Mütercimler 2007). İngiltere 25 Mayıs 1878'de Osmanlı devletine resmen başvurarak bu teklifi iletti ayrıca adanın da gelirine karşı bir miktar da borç verileceğini söyledi bu anlaşma ile Ada'da Kıbrıs sorunu başlamış oldu. İngilizlerin teklifini alan Osmanlı devleti bunu yalanlamaya çalışsa da İngilizlerin tehditkâr duruşu ile karşılaşmıştır. Bu anlaşma ile Osmanlı devleti Anadolu topraklarında ortaya çıkacak Rus saldırılarına karşı silah yardımıyla bulunacak buna karşın Kıbrıs'a yerleşecekti. Ayrıca Doğu Anadolu'daki Hristiyanlar karşın koruyuculuk hakkına sahip olacaktı. Adeta savunma ittifakı niteliğinde taşıyan bu antlaşma ile İngiltere Osmanlı Devleti üstünde egemenlik ve etkinliğe kavuşmuş oluyordu (Özmen 2007).

İngiltere 13 Haziran 1878'de toplanarak olağan Berlin Kongresi öncesi Ada'da kimseye duyurmadan devletlerarası bir konu yapmadan bitirmek istiyordu. Osmanlı devleti bazı ek maddelerle daha sağlam dayanaklara bağlamak istiyordu. 7 Temmuz 1878'de İngiltere'nin Ada'ya asker çıkarmasına izin veren fermanın yayılması ile 12 Temmuz 1878 İngilizler Ada'da yönetimi ele aldı.

9 Temmuz da Larnaka (İskele) limanına ayak basan İngilizler bir işgalci olarak doğal bir kiracı statüsü ile gelmişti ve bu statü 5 Kasım 1941 tarihine kadar edecekti (Koç 2005).

2.2.3 İngiliz Dönemi

Osmanlı devletinin İngilizlere devrinden sonra Rumlar bu durumu memnuniyetle karşılamışlardır. Çünkü Kıbrıs'ın süreç içinde Yunanistan'a verileceği düşünülüyordu.

Sir Garnet Wolseley 22 Temmuz 1878'de İngiltere Kraliçesinin görevlendirilmesi ile Ada'ya gelerek görevine başlamıştı. Ada'nın yönetimin, devraldıktan sonra Ada'daki Türk valisinin yardımcılarının da görevine son verilmiş yerlerine İngiliz memurlar

atanmıştır. İdari işlerde başta İngilizce olmak üzere Türkçe ve Rumca resmi dil olmuştur (Özmen 2007). İngilizlerin ada yönetimini ele alması sosyal değişime de neden olmuştur. Ekonomik olarak sıkıntıya düşen Türk halkı adanın Yunanlılara verileceği endişesi de beraberinde taşıyarak Ada da Anadolu'ya göçe başlamış buda nüfusun Türk kesimini aleyhine bir netice oluşmasına neden olmaya başlamıştır.

Osmanlı imparatorluğunun Almanya'nın müttefiki olarak I. Dünya savaşına girmesini bahane eden İngilizler hem Osmanlı devletine savaş açmış hem de Kıbrıs'ı Uluslararası antlaşmalara aykırı olarak ilhak etmişti. Daha önce taraflar arasında sözleşme yırtılıp atılarak gayri meşru bir şekilde Osmanlı devlet Ada'daki yönetimine son verilmiştir. Kraliyet emir namesi ile halkın İngiliz vatandaşı olacağı ilan edildi.

Bu durum Ada'daki Türk toplumunu olumsuz yönde etkilemeye başlamış kısa sürede Anadolu'ya göçler hızlanmıştır. Anadolu'ya yapılan bu göç İngilizlerin ada ya gelişinden itibaren gerçekleşen ilk büyük göçtür. Bu göç sonrasında 60 -70 bin civarında kabul edilen Türk nüfusunu 50 bine düşüğü bilinmekteydi. Nitekim 1921 yılında yapılan resmi nüfus sayımı Türkler 51339 Rum nüfusu ise 244887olarak belirtilmişti. Kıbrıs Türklerinin Türkiye'ye göçü ileriki yıllarda da devam edecektir (Özmen 2007).

2.2.4 Megali İdea

Türkiye ve Yunanistan arasında tarih içinde bir çok kez siyasi mücadele ve savaşlar meydana gelmiştir.Bu savaşların kaynağı daima Yunanistan'dır.Ve Yunanistan'ın bu konudaki temel dayanağı megali idea fikridir (Mütercimler 2007)

Megali idea Yunan yayımcılığının adıdır. Türk topraklarını hedef alır. Rum / Yunan Ortodoks kiliselerinin desteklediği eğitim sisteminden beslendiği ve Türk ulusunu varlığından rahatsız olan ülke ve milletlerin yardımı ile bugün de yaşamını devam ettiren bu ırkçı öğreti hedefine varmak için her türlü terör eylemlerini kullanmaktan da çekinmemektedir (Koç 2005).

Megali ideanın ana fikri Bizans imparatorluğu ile Rum devletini yeniden kurmaktır. Makedon hükümdarı Büyük İskender'i bile Yunan kabul ederek onun fetih ettiği yerlerde dahil olmak üzere yeniden büyük bir imparatorluk ve Konstantinopolis diye adlandırdıkları İstanbul'u başkent yapmak iddiaları vardı. Megali İdea fikrini babası

Rigas Ferreos adlı bir papazdır. Megali İdea Büyük Yunanistan sınırları içinde düşünülen ülkelerin haritası yapılmış 1896-1897 yıllarında Bükreş'te hazırlanmış ve Viyana da bastırılmıştır. Yüzlerce yıl Osmanlı topraklarında yaşayan Yunanlılar başta Rusya, Fransa, İngiltere gibi devletlerin kışkırtması ile 1830'da kendi devletlerini kurmuşlar ve bundan sonra Ortodoks kilisesinin de desteği ile bu konudaki hevesleri iyice büyümüştür. Megali İdea bir düşünce akımıdır. Onu hayata geçirecek örgütlenmeler içinde önemli yer tutan Filiki Eteria'dır. 1814'de Odessa'da kurulan bu örgütün ilk çalışma yaptığı ev şu anda müze olarak kullanılmaktadır.

Filenizim Elen olanların birbirlerine yaklaşması yardımlaşması ve Megali idea uğruna Yunanistan'ın kuruluşu ve Bizans'ın yeniden kurulması uğrunda Elen birliğinin kuruluşunu sağlamıştır (Kürşat 1978)

2.2.5 Etnik-i Eterya

Filiki Eterya 1894'de Etriki Eterya ismi ile faaliyetlerine devam etmişti. Özellikle bu dönemde Rus çarının da etkisi ile desteklenen bu örgüt Osmanlı devletine karşı faaliyetlerinin destek görmesi için Avrupa'nın bir çok yerinde şubeler açmıştır.

19 YY. Osmanlı İmparatorluğu içte ve dışta birçok kışkırtma ve isyanları boğuşmaktaydı. Bu kışkırtmaların Yunanistan ve Balkanlardaki tetikçisi ve organize edeni Rusya idi. O dönem Rus çarı I. Aleksandır bu örgütün gizli başkanı olduğu söylenir. 40 bin kişilik bir güce sahip olan iç ve dışta her türlü desteği olan örgütün başına sonraları bir A. İpsilati adlı bir Yunan getirilmiştir (Özmen 2007)

Etrikni Eterya örgütü 1894 yılında bir bildiri yayınlamıştır. Bu bildiri bugün dahi tüm Yunan hükümeti ve kiliselerde adeta bir vasiyet ant olarak benimsenmiştir.

Özetle "Geçmişten sonsuza dek düşmanımız Türk'lerdir." Yunan milleti bağımsızlığını kazanarak da çok önemli bir kazanç sağlamadı. Halkın büyük bir bölümü Türk boyunduruğundadır. Bu vatandaşları kurtarmak herkesin görevidir. Megali İdeanın gerçekleşmesi için savaş gereklidir (Kürşat 1978)

Etniki Eterya için kötü gelişmelerden biri 1917 yılında Rus devrimidir. Rus Çar'ının devrilmesi ile kurulan sosyalist şuralar hükümeti Etniki Eterya önce güçsüzleşmesine sonra da tamamen ortadan kalkmasına neden olmuştur (Özmen 2007).

2.2.6 Enosis ve Enosis Faaliyetlerinin Gelişimi

Kıbrıs'ta Erosis hareketleri, Osmanlı döneminde Fikilli Eteryanın kurulması ile başladı. Yunan milliyetçiliği ve Yunan isyanı ile gelişti. Bu hareketin etkisi yardımı ve denetimi altında günümüze kadar geldi. Kıbrıslı Türkler ise bu girişimlere karşı her zaman tepkilerini ve etkilerini ortaya koymuşlar. Enosis çabalarına karşı çıkararak devletin bu yönde aldığı bütün önlemleri desteklemişlerdir (Koç 2005).

Ada'daki Türk ve Rum topluluklarının Yunan isyanı ile başladığını düşünmek yanlış olur. Türkler ve Rumlar ada da yaşamış karma köylerde bile alanları birbirinden farklıdır. Her iki kesim gerektiğinde bir araya gelir ve ayrılırdı fakat gelişen tarihi süreç birçok farklılığın derinleşmesine neden olmuştur.

1754 yılında yayınlanan fermanla Rum Başpiskoposu Kıbrıs'ın Türk Osmanlı valisinden sonra en etkili ikinci nüfuzlu kişisi olmuştur ve sıkıntıları padişah a direk ileten kişi olmuştur. Bu olay bir iki sefer doğru kullanılsa da daha sonra Türk karşıtı çalışmalarda nüfuz alanı oluşmasına neden olur. Elbette ki bu konudaki en büyük destek de İstanbul Ortodoks patriği olacaktır.

1821 Yunan isyanı ile beraber bu isyana katılıp adaya dönen Rum gençler kahraman ilen edilmeye başlayacaktır. Bundan sonrada Rumlar değişik zamanlarda Enosis gösterileri yapıp Enosis bildirimleri dağıtmaya devam ederler

Bilinen ilk Enosis bildirisi olan ve orijinal metni kilise arşivinde bulunan bu bildirimde, bütün Hristiyan ülkelere çağrıda bulunarak “ Kıbrıs'ın Türklerden kurtarılıp Yunanistan'a “ verilmesi istenmektedir (bu belgenin fotokopisi ve tam metni 1921 yılında kilise tarafından Simerini gazetesinde yayınlanmıştır) (Koç 2005).

Osmanlı devleti 1. Dünya savaşında Almanya'nın yanında savaşa girmesini bahane eden İngilizlerin 1878 yılında imzalanan antlaşması tek taraflı fesh edilmesinden sonra adayı işgal etmiştir. İngilizler 'in Adayı işgali Yunanlıları fazlası ile memnun etmiştir. Çünkü daha önce Girit ve İyonya Adalarının kendilerine verilmesi onlarda yine böyle bir bekleyişe neden olmuştur.

İlhak kararından 3 gün sonra 8 Kasım 1914'de Yüksek komisere bir mektup gönderen başpiskopos İngiliz yönetimini kararından dolayı kutlayarak “alınan kararın Enosis’e ulaşmada bir adım olarak gördüklerini ve İngiltere’nin kararını olumlu bulduklarını ifade etti (Gürel). (İngilizlerin ada yönetiminde tek hakim olmasının ardından Rumlar ve Yunanlılar mutlu olmakla Ada’daki Türkler ise kaygılarını İngiliz yönetimine bildirmişlerdir).

Ada’daki Türklerin korktukları bir yıl sonra başlarına gelmiştir. İngiltere 1. Dünya savaşında kendi safında yer alması şartıyla Ada’yı Yunanlılara vereceğini duyurur. Yunanistan bu konuda çekimser hatta istememekle beraber İngilizler Kıbrıs da ki Enosisçiler Yunanistan’a karşı kışkırtarak bu yöndeki tutumlarını değiştirmek için çalışmışlardır. Sonuç olarak Yunanistan İngiltere’nin yanında savaşa katılmıştır.

22 Ekim 1915’de savaşa girme önerisine karşı ret yanıtını İngiltere’ye ileten Yunanistan bu ret yanıtı kapsamına Kıbrıs’ın girmesine özel dikkat gösteriyordu. Bu bağlamda Yunan hükümeti “Enosisin ertelediği umudunu öne sürüyor ve ileride yeniden ele alma kapısını açık bırakmaya çalışıyordu” (Gürel). Daha sonra Yunanistan buna rağmen tekrar Ada’yı İngiltere’den istemiş ama ret cevabı almıştır.

2.2.7 1931 Ayaklanması

Yunan isyanınının 100. Yıl dönümü olan 25 mart 1921’de 500 kilisede toplanan ilk Enosis Pelebisitini yaparak ilhak yönünde bir karar onaylamışlar ve İngiliz yönetimine başvurarak Enosis istemişler, 10 yıl sonra 1935’de Enosis için ayaklanmışlardır (Koç 2005)

Bu başkaldırının belli başlı 3 nedeni vardır;

- 1) İngiliz yönetimi en basit haklarda dahi Asya ve Afrika’daki sömürgeleri aratmayacak baskıcı ve sömürgeci anlayış.
- 2) Günlük hayatın ekonomik olarak iyice kötüye gitmesi ve ekonomik kriz
- 3) Ada’nın Yunanistan’a bağlama fikri bununla ilgili yayılan haberler.

Yunan konsolosunun kışkırtmaları ve aslında bir papaz olan meclis üyesi Nikodimosun Enosis çağrısı ile ayaklanma başlatmış hükümet binalarına saldırmıştır. Alınan sert

önlemlerle isyan bastırılmıştır. Meclis kapatılarak Yunan konsolosu adadan sürülmüştür. 1931 isyanı çıkartanlar Rumlar olmasına karşın alınan sert önlemlerin başkaldırı ve sokak gösterileri ile hiç ilgisi olmayan Türk toplumuna da uygulaması Türkler arasında büyük hoşnutsuzluk yarattı (Mütercimler 2007).

2.2.8 Kıbrıs'ı Yunanistan'a Bağlama Çabası

1931 yılındaki isyandan sonra II. Dünya savaşının sonuna kadar Kıbrıs'ta bir baskı dönemi başlar ama bu Ada'da karışıklık sebebi olan Enosisçi Rumlarla Kıbrıslı Türklere de yapılmaktadır. II. Dünya savaşı ile birlikte adadaki Türk-Rum kavgası kısada olsa Planda kalmıştır. Yunanistan'ında Almanya tarafından işgale önemli sebeplerdendir. Bu dönemde Yunanlılar tekrar adayı İngilizlerden istese de istedikleri cevabı alamazlar. II. Dünya savaşı Kıbrıs'a iki önemli değişiklik getirdi;

- 1) 19 yy'dan beri sıcak denizlere inmek isteyen Sovyetler bölgede ve özellikle Kıbrıs'ta İngiliz varlığından rahatsız olmaktaydı. Ülkelerinde eğittikleri Rum komünistleri adaya gönderip Yunanistan lehine karşılık çıkartmaktı. Bunun üzerine de 1942 yılından Kıbrıs adasında Akel adlı bir komünist parti kurulur.
- 2) Bu arada İngiltere'deki iktidar değişikliği Rumların işine gelmekteydi. Çünkü iktidara gelen işçi partisi sömürgeler konusunda ılımlı bir politika takip ediyordu (Mütercimler 2007)

Kıbrıs'ı Rumların Enosis heyeti 7 Şubat 1947'de Londra'ya giderek İngiltere sömürgeler bakanından İngiltere ile birleşmek için yardım istediler. Kıbrıslı Türkler buna karşı çıkarak 28 Kasım 1948'de o güne kadar ki en büyük mitingi 15.000 kişinin katılımı ile gerçekleştirdi. Bundan sonraki dönemde de Rumların bu şekilde beklenti ve talepleri artsa da İngilizler tarafından karşılık görmedi.

15 Ocak 1950 Pazar günü Kıbrıs Ortodoks kilisesi Yunanistan ile birleşmek için gayri resmi bir plebisit (halk oylaması) düzenlemiştir. Bunu tanımayacağını duyuran İngiltere kilisede 224-700 Rum'dan 215.000'inin evet yönündeki talebini tanımamıştır. Ada'daki Türkler ise buna şiddetle karşı çıkarak bu konudaki görüşlerini dört ara başlık altında toplamıştır (Bedevi).

- 1) Kıbrıs sorunu plebisit ile çözülmez.

- 2) Oylama İngiltere'nin Lozan'da Türk haklarını koruyacağını belirten hükümlere aykırıdır.
- 3) Oylama Türk haklarının çiğnenmesi, yok edilmesi demektir.
- 4) Oylama için hiçbir neden yoktur.100.000 Türk oylamaya adanın Yunanistan ile birleşmesine yol açacak olan tüm girişimlere karşıdır.

Bu dönemin Kıbrıs Rumları ve Yunanistan açısından bir diğer gelişmesi ise artan ve bir siyasi tarz olmaya başlayan şiddet olayları idi. Makaros ve Yunanistan Enosist'i miting ve muhtıralarla gerçekleştiremeyeceklerini anlayınca terör yolu ile amaçlarına ulaşmayı denediler. Aslında bu fikir plebisitinden sonra ve Makaros'un başpiskopos seçildiği günden beri gündemdeydi (Koç 2005).

Anadolu'nun işgali esnasında Teğmen rütbesiyle işgale katılan Yunan Grivas bu konudaki çalışmaların başındaki kişi olacaktı. 1955 sonlarında Peen Gençlik Örgütü diye bir yapılanma oluşturulmuştur. Kilise destekli bu yapı İngiltere tarafından kapatılmıştır. Faaliyetler daha sonra Eokenya aktarılmıştır içeride kilise dışarıda Yunanistan'ın her türlü desteği ile 1 Nisan 1955'den itibaren her türlü silahlı eylemi gerçekleştirmeye başlamışlardır.

3. 1950 SONRASI ADA'DA SİYASİ GELİŞMELER

1950 ve 1960 Yılları arasında İngiltere ve Türkiye'nin Ada üzerinde ki siyaseti, yapılan anlaşmalar üzerinden incelenecektir.

3.1 İNGİLTERE SİYASETİ (1950-1960)

İngilizler II. Dünya savaşından sonra uğradıkları güç kaybı nedeniyle dünyanın birçok yerinde olduğu gibi siyaset değiştirmeye başladılar. Bunun sonucu olarak da artık Kıbrıs siyasetinde de çelişkilerle dolacaktır (Güveç 1984).

Son Dünya Savaşından güçlenerek çıkan ABD ve onun dünya politikası üzerindeki baskısı ile çıkarları arasında mücadele eden İngiliz siyaseti bu dönemdeki görülen en belirgin en sonuçlardan biridir. İngilizler bu dönemde Yunanistan ve Türkiye'yi de Kıbrıs sorununa katarak bir denge politikası izlemeye çalışmıştır.

Ada'nın taksim ile bölünmesine İngilizler karşıdır çünkü bu durumda oluşacak her iki kesim Türk ve Rum olmak üzere Amerikan etkisinde kalması muhtemeldir, bu da ABD'nin işine gelir ve kendi çıkarları zarar görecektir. Ayrıca Makaros konusunda da önce onu Ada'dan sürerek sonra tekrar Ada'ya gelmesi şartı ile (Atina'ya yerleştirmesi) göz yumulmuştur. Kısacası bu dönem çelişkili bir İngiliz siyaseti görülmektedir (Erim).

3.2 TÜRKİYE'NİN SİYASETİ (1950-1960)

Bu dönemdeki aktif Yunan politikalarına rağmen Türk hükümetleri hükümet ve muhalefet olarak olaylara uzak bir yaklaşım sergilemiştir. Kimine göre Lozan antlaşması ile bizden alınan bir yer olması ve Misak-ı Milli sınırları içerisinde olması, kimine göre de İngilizlerin Ada'yı çıkarları doğrultusunda vermeyeceği olan inanç bu konuda daha mesafeli siyasetin oluşmasına neden olmuştur. Ama Türk halkı aynı paralelde düşünmemektedir.

Türkiye Kıbrıs sorununu 1955 yılına kadar gerektiği gibi sahiplenip öncelikle Avrupa ve dünya kamuoyuyla paylaşmamıştır. Ama Ada'da artan olaylarla Rumların ve Yunanlıların nihai hedefleri anlaşılmiş bu seferde Türkiye Cumhuriyeti'nin kendini anlatması zorlaşmaya başlamıştır.

Gelişen olaylar sonucunda Kıbrıs sorununun iyice hissedilen dönemin Başbakanı Adnan Menderes, Nihat Erim'e dört seçenekli talimat verecekti.

- 1) İngilizler Kıbrıs'ta kalsın.
- 2) Onlar çıkacaksa ada bize verilsin.
- 3) Bu olmazsa ada taksim edilsin.
- 4) Self government (kendi kendine yönetim).
- 5) Hiç arzu etmediğimiz şekilde Ada'nın Yunanistan'a verilmesi (Mütercimler 2007).

3.3 LONDRA KONFERANSI

İngiltere Türkiye'nin de desteğiyle, artan Yunan ve Rum propaganda ve terör olaylarının önünü kesmek için ve Yunanistan uluslararası arenada köşeye sıkıştırmak için her iki devletle 29 Ağustos 1955'de Londra'da toplandı.

Türkiye, 1955 Londra konferansına çok olumsuz koşullar altında katılmıştı. Türkiye'nin karşısında gerçek düşüncesini bilmeyen İngiltere onun yanında sömürge yönetimine karşı ayaklanmış Rum halkını savunan ve bu nedenle de dünya kamuoyuna sempatik görünen bir Yunanistan vardı. Türkiye ise 30 yıl önce Lozan antlaşması ile vazgeçtiği bir takım hakların peşinde koşuyormuş gibi görünüyordu.

Uluslararası kamuoyu Kıbrıs Konusunda yüzeysel bilgilenme ile Yunan propagandasının etkisinde kanaat belirliyordu. Türkiye'nin bu hızlı gelişen Kıbrıs hassasiyetini anlamaya çalışıyorlardı. Ada'daki Türk azınlık, problemi İngiltere egemenliğindeki sürece süreç gibi Kıbrıs Yunanistan İlhak olsa da Türk azınlığı hakları koruyup yaşamlarını Ada'da sürdürebilirlerdi.

İngilizler bu süreçte hemen Türkiye ile Yunanistan'ı karşı karşıya getirmek istiyor ama bir savaş neticesi doğuracak ortamı istemiyordu. Çünkü iki NATO ülkesi böyle bir çatışmaya girerse ABD devreye girecek bu da İngiliz çıkarlarına uymayacaktı.

Bütün bu olaylar olurken Türk kamuoyu da sürece sahip çıkarak takip etmeye başlamıştır. Oluşan büyük duyarlılığı tarihte 6-7 Eylül olayları diye geçen üzücü hadiseler izlemiştir. Özellikle İstanbul ve İzmir’de azınlıklara ait mağaza, kilise, mezarlık ve konutlara saldırılar gerçekleştirilmiştir. Bu Türkiye’nin saygınlığını zedelemiş ve Londra konferansı 8 Eylül sabahı sona ermiştir.

Londra Konferansının beklide en önemli sonuçlarından biri Kıbrıs sorununun Türkiye Cumhuriyeti olmadan çözülmeyeceğinin gözler önüne serilmesidir. Yunanlıların savı çürümüş Türkiye bu konuda söz sahibidir o olmasa bu sorun çözülemez. Kıbrıs sorununun çözümünde üç devlet mutlaka bir araya gelmelidir. Türklerse uluslararası arenada ilk kez söz sahibi olmuştur (Mütercimler 2007).

3.4 LORD RADCLIFFE ANAYASASI

Londra konferansının sonuçsuz kalması sonra adadaki terör olayları daha da artmıştır. Adanın değişen Valisi Sir Jhon Hardingin bir takım çabaları olmuş ve Makaros ve Rum tarafı bu konuda kendini her zaman ki uzlaşma tavrını sergilemiştir. Bunun sonucunda da 9Mart 1956’da Makaros tutuklanarak sürgüne gönderilmiştir Bu durum üzerine Rumlar Ada’daki şiddet olaylarını arttırmış. Türk tarafında kayıplar verilmesine neden olmuştur.

İngiltere de Lord Radcliffe adlı bir anayasa uzmanına Kıbrıs’ta uygulamak üzere özerk yönetim biçimin en uygun bir anayasa hazırlanması istenildi. Hazırlanan bu anayasa 19 Aralık 1956 tarihinde İngiltere ve Kıbrıs ’da resmen ilan edildi.

Anayasa şu prensipleri içermekteydi;

- a) Kıbrıs İngiltere’nin egemenliği altında kalmaya devam edecek.
- b) Çoğunluğu (nüfus oranına göre) RUMLARIN oluşturacağı bir meclis kurulacak.
- c) Meclis üyeleri arasında bir kabine kurulacak ve bu kabinde Türk işlerinden sorumlu bir Türk bakan olacak.
- d) Kıbrıs’a yeni bir vali tayin edilecek. Yardımcısını seçmede Vali yetkili olacak.
- e) Dış İşleri, savunma ve iç güvenliği konularında yasa yapma hak ve yetkisi İngiliz hükümetinde veya Kıbrıs’taki temsilci Vali de olacak (Koç 2005)

Radcliffe anayasası yürürlüğe girmeden reddedilmiştir. Ama bu esnada Makaros Kıbrıs'a dönmek şartıyla sürgünden serbest bırakılmıştır. Rumlar "self determinasyon hakları ortadan kaldırıldığı" için bu anayasa reddetmiş. Türk tarafı ile görüşüle bilir demiştir. Bu süreçte ilk defa "Taksim" ifadesi de kullanmaya başlanmıştır.

3.5 ULUSAL DİRENİŞ ÖRGÜTLERİNİN KURULMASI

Volkan 1955 yılı Eylül ayında Dr. Fazıl Küçük ve arkadaşları tarafından kurulur. Herhangi bir örgüt şeması olmayan hemen hemen silahı yok denecek kadar azdır. O zor günlerde Eoka Eylemlerine karşılık veriliyor. Halk içinde büyük bir morale sebep olan bu birliktelikle Türk halkı tarafından çok çabuk kabul görür. Kıbrıs Türk'ü bütün silahsızlığına ve sayısal bakımından azlığına rağmen gerçekleştirdiği eylemlerle Eoka'yı sarsmış ve Yunanistan ciddi düşünmeye sevk etmeye başlamıştır.

3.5.1 Türk Mukavemet Teşkilatı

Bir savunma örgütü olan TMT, Eoka saldırılarına karşı Türk halkını korumak organize etmek adına Yunanistan'a ilhaki önlemek için kuruldu. Bu sırada Kıbrıs Türkleri Volkan ve 9 Eylül cephesi gibi yerel direniş örgütleri kurmaya başlamışlardır. Ancak bu direniş örgütlerinin, tüm Adaya yayılmış olan Türk halkını ada safında organize olmuş EDKA'ya karşı koyamayacağı açıktı. Daha geniş ve ada çapında organize olan yeni bir direniş örgütü kurulmalıydı. Türk mukavemet Teşkilatı (TMT) böyle bir gereksinimden doğdu. 27 Kasım 1957 'de Rumların yerleşim bölgesi olan Palluyryodissa'da bir araya gelen Rauf Denктаş, Burhan Nalbantoğlu ve Kemal Tanrısevdi TMT'yi kurdular (Özmen 2007).

TMT gençler eğiterek bilinçlendirerek Adadaki direniş ve varlığın korunmasında büyük rol oynadı. 1976 yılında yasalar gereği Kıbrıs Türk ordusuna görevi bırakmıştır

3.6 MAC MILLAN PLANI

Toplumlar arası çarpışmaların arttığı bir dönemde İngiltere dış işleri bakanı Mac Millan'ın ortaya koyduğu bir plandır taraflar Kıbrıs Türk ve Rum toplulukları Türkiye – Yunanistan ve İngiltere'dir.

1958 tarihli Mac Millan planı ise; taksimi önermese de, Kıbrıslı Türklere Ada'da temsil hakkı tanımıştır. Mac Millan planına göre yedi yıllık bir özerklik dönemi olacak, bu süreçte İngiliz Valisinin yanında Türk ve Yunan hükümetlerinin de birer temsilcisi de bulunacaktı .Türkiye tarafından kabul gören Mac Millan planı Yunanistan karşı çıkmıştır.

Zira Yunanistan planın Türk hükümetini Kıbrıs sorununun bir tarafı getireceğini ve bu durumda Türkiye'nin adadaki etkinliğinin artırmasına yol açacağını iddia etmiştir. İngiltere, Racliff planını ve daha sonra Mac Millan planını Yunanistan'ın isteklerine göre düzenlemiş olsa da Yunanistan görüşmeler başlamadan önce ada da plebisit (halk oylaması) yapılması teklifinde ısrar etmiştir ancak Türkiye bu teklifi reddetmiştir ve Kıbrıs sorununu 1958'de BM'ye taşımıştır (Oran 2002).

4. 1960 SONRASI ADA'DA SİYASİ GELİŞMELER

Bu bölümde Zürih Ve Londra Antlaşması, 1960-1963 yılları arasında Yunanistan'ın tutumu, 1964 olayları, Johnson Mektubu, 1967 olayları incelenecektir.

4.1 ZÜRİH VE LONDRA ANTLAŞMASI

Mac Millan planını reddeden Yunanistan BM'ye başvurmuştur. İsteddiği sonuçları alamayınca Eoka'ya olan inancında zayıflaması üzerine Türkiye'ye yakınlaşma politikası izlemeye başlamıştır. Önce dış işleri bakanları sonra da Türk ve Yunan Başbakanları bir araya gelerek önce 11 Şubat 1958 de Zürih antlaşması 19 Şubat 1959 da Londra antlaşması imzalamıştır. Zürih antlaşmasında görüşülen maddeler Londra antlaşmasında da kabul edilmiştir.

Londra antlaşmasına göre; Türkiye İngiltere ve Yunanistan, kurulacak Kıbrıs cumhuriyetinin üç garantör ülkesi olacaktır. Ayrıca Kıbrıs cumhuriyeti başkanlık sistemi ile yönetilecek; başkanlık makamına bir Rum seçilirken başkan yardımcılığını da Türk toplumundan bir lider üstlenecek (Bağcı 2001).

Londra da 19 Şubat 1959 da imzalanan antlaşmanın ara maddeleri aşağıda sıralanmıştır.

- i. Bağımsız bir Kıbrıs cumhuriyeti kurulacaktır.
- ii. Kıbrıs cumhuriyeti başkanlık sistemi ile yönetilecek, başkan Rum başkan yardımcısı Türk olacaktır.
- iii. Başkan ve başkan yardımcısı kendi toplumu tarafından seçilecektir.
- iv. Bakanlar kurulu yedi Rum ve üç Türk bakandan olacak ve Savunma Bakanı Türk olacaktır.
- v. Başkan ve başkan yardımcısının kanunlar meclis ve bakanlar kurulu kararları üzerinde ayrı ayrı veto hakkı bulunacaktır.
- vi. Meclis %70'i Rum %30'u Türk milletvekillerinden teşekkül edecektir.
- vii. Bürokrasi 'de de aynı oranlar geçerli kabul edilecektir.
- viii. Beş büyük şehirde ayrı Türk belediyeler kurulacaktır.

- ix. Garanti ve ittifak antlaşmaları anayasanın değişmez hükümleri arasında bulunacaktır.
- x. Yüksek adalet divanı kurulacak ve divan üyelerinden ikisi Rum biri Türk biri de tarafsız bir yabancı olacaktı. Ayrıca tarafsız üyenin iki oyu bulunacaktır.
- xi. Garanti antlaşması Kıbrıs kısmen veya tamamen başka bir devletle ekonomik veya siyasi birliği girmesini kesin olarak yasaklamaktadır.
- xii. Bu antlaşmaların hükümleri çiğnendiği takdirde Türkiye, Yunanistan ve İngiltere garantör devletler sıfatıyla danışmalarda bulunacaklar, bir anlaşmaya varılmazsa tek başına müdahale etme hakkına sahip olacaklardı.
- xiii. İttifak antlaşmasına göre Kıbrıs da üçlü bir karargâh kurulacak, Yunanistan 950 Türkiye ise 650 asker bulunduracaktı.
- xiv. Ayrıca antlaşmalarda egemen İngiliz üstleriyle ilgili ayrıntılı düzenlemelerde yer alıyordu (Öymen 2003).

4.2 KIBRIS CUMHURİYETİ

Zürih ve Londra süreci 16 ağustos 1960'da İngilizler Ada'yı terk etmişlerdir. İngilizlerin tek taraflı olarak ilhak ettiği ve yönetime el koyduğu ada 82 yıl İngiliz sömürgesi olarak yönetildi.

Kıbrıs Cumhuriyeti Kıbrıs Anayasası garanti ve ittifak antlaşmaları imzalayarak 15-16 ağustos 1960 tarihinde ilan edilmiştir (Özmen 2007).

Bağımsız bir cumhuriyet olan Kıbrıs Cumhuriyeti, Türk ve Rum halklarının eşit ortaklıkta ve egemenliği paylaşan kurucu iki millet olarak yer almıştır. Türkiye, Yunanistan ve İngilizlerin garantörlüğü altında Cumhurbaşkanı Rum Cumhurbaşkanı yardımcısı Türk yer alacaktı.

4.3 1960-1963 YUNANİSTAN'IN TUTUMU

1960 antlaşmaları sonrasında Türkiye ve Yunanistan'dan garantör ülke olması sebebiyle Ada'ya asker çıkarmışlardı. 650 Türk asker ve 950 Yunan asker Ada'da konuşlanmıştır.

Yunan Alayı'nın Kıbrıs'a gelişi Kıbrıs Rumları arasında büyük bir heyecan yaratırken, Yunanistan'ın Ada'daki varlığına dayanarak bağımsız cumhuriyetini Enosis'e giden yol da bir sıçrama tahtası olarak düşüncesini kuvvetlendirmiştir (Koç 2005)

Yine bu dönemde kullanabilecekleri EOKA Yunan subayları yönetiminde yeniden örgütleyen Yunan Büyükelçiliği kışkırtıcı ve bölücü çalışmaları yönlendiriyor. Her türlü kışkırtan eylem Rum kesiminde artan bir hızla devam ettirmektedir. Yine bu dönemde Yunan Prensesi Ada'ya gelmiş bu hareketlenmeye milli bir coşku katmaya çalışmıştır.

Makarios Kıbrıs Cumhuriyetine karşı olduğu için doğal olarak da Kıbrıs cumhuriyeti anayasasını da uygulama taraftarı değildi. Makarios Türk tarafına hiçbir yaşam hakkını vermek istemiyordu. Verilen hakları tamamen kaldırmak garanti ve ittifak antlaşmasını bozmaktı. Aslına bakılırsa zamanlamada Londra-Zürich antlaşmalarını tanımam diyen Papandreou iktidara gelmişti (Özmen 2007)

Makarios'un 30 Kasım 1963'de Türkiye'ye sunduğu 13 maddelik değişiklik reddedildi. Cumhurbaşkanı Yardımcısı'nın veto hakkının kaldırılmasından Cumhurbaşkanı Yardımcısı'nın vekalet etme hakkına belediyelerin birleştirilmesi polis ve jandarmanın birleştirmesi gibi bir çok düzeltmeyi kapsayan ve Kıbrıs Türk halkının eşit kurucu ortak meşru haklarını ortadan kaldırmakta öteye varmayacak olan bu düzenlemeler Kıbrıs Türkleri ve garantör ülke Türkiye tarafından kabul edilebilir değildir. Yunanistan ve İngiltere ise bu gelişmeler karşısında sessizdi. Türk tarafının bu şartları kabul etmemesi üzerine Türk tarafına 21 Aralık 1963 tarihinden sonra saldırılar başlamıştır.

EOKA 1963 yılının sonundan itibaren Türk tarafına saldırılar başlamıştır. EOKA'NIN amacı Kıbrıs'ı ele geçirmektir. EOKA Türklere saldırarak Anayasada bulunan Kıbrıs hiçbir ülkeye bağlanamaz ve Kıbrıs dışında bir karar alma durumu olursa her iki toplumunda ortak kararlar alınması bir tarafın diğer tarafa üstünlük sağlayamayacağıdır (Alaçam 1990).

4.3.1 Akritas Planı

Aynı dönem içerisinde Rumlar tarafından "Akritas planı" gerçekleştirilmek istemiştir. Planın temel amacı; Zürich ve Londra antlaşmalarından kurtularak Enosis yolunu açmak ve Kıbrıs Cumhuriyeti anlayasını değiştirerek Türkleri basit bir azınlık haline getirmektir.

Kıbrıslı Türkler değişikliklere karşı çıktıkları taktirde derhal ve zor kullanarak dağıtılarak ezilecektir. Eğer çatışmalar yaygınlaşır ve uzarsa dış müdahalelere de fırsat vermeyecek ölçüler içinde Kıbrıslı Türkleri bütünüyle yok edilecek ve hemen Enosis ilan edilecektir¹

Akritas adı ile tanımlanan siyasi ve askeri harekât planı 21 Nisan 1966 tarihli Patris Gazetesinde yayımlanmıştır (Altan 1978)

Kıbrıs sorununun bir Kıbrıslılar davası olmayıp bir Türk-Yunan davası olduğu ve Yunanistan ile Kıbrıs Rumlarının temel amaçlarının Kıbrıs Türklerini toptan yok etmek ve hiçbir zaman Yunan adası olmayan bu Ada’yı bir Yunan adası yapmak için çalıştıklarının en önemli kanıtı “Akritas ” planıdır (Mütercimler 2007)

4.3.2 Yeşil Hat

1963 kanlı Noel olayları neticesinde; Kıbrıs cumhuriyet sistemi işlemez hale gelmiştir. Kıbrıs Türk halkının can güvenliğini sağlamamış olması karşısında Dr. Küçük ile Makaros’un müşterek talebi üzerine İngiliz askerleri 29 Aralık 1963 günü Lefkoşa’dan yeşil hatta girmişlerdir. Böylece Kıbrıs’ın kuzey ve güney olarak ayrılma süreci başlamıştır (Denктаş 1999).

İngilizlerin arabuluculuğu ile ateşkesi kabul eden Rumlar 27 Aralık günü bir İngiliz komutan denetiminde 3 garantör ülkenin askerleri ile “Barış koruma kuvveti” adı altında göreve başladılar. Rum saldırılarının durdurulduğu yer olan ve yeşil bir kalem ile çizildiği “Yeşil hat” ismi verilmiştir.

4.4 1964 OLAYLARI

Ocak 1964’de İngilizlerin isteği ile Türkiye Yunanistan ve İngiltere bir konferansta bir araya gelmiştir. Daha sonra beşli konferans şeklinde olacak görüşmelere Kıbrıs Rum ve Kıbrıs Türk temsilcileri de hazır bulunmuştur. Görüşmelerde Türk tarafı can ve mal güvenliği noktasında ek güvence isterken Rum tarafı “garanti ve ittifak antlaşmalarının”

¹ Ahmet Gazioğlu “Kıbrıs’ta Türk Dönemi (1571-1578) Ada Yönetiminin İngiltere’ye Devri) Kıbrıs’ın dünü bugünü ve geleceğine ilişkin vizyonu Uluslararası Sempozyum Bildirisi, Yakın Doğu Üni. Eğitim Vakfı. 2003 S-161

fesih edilmesini ve Türk ve Yunan alaylarının Ada'dan istemektedir. Görüşmelerden sonuç alınamadı.

Artan olaylar üzerine Türkiye, Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyine başvurmuştu. Hazırlanan tasarı Rum tarafını memnun etmiştir. Çünkü 1963'de silah zoru ile Kıbrıs Türklerinin Londra ve Zürih antlaşmaları ile aldığı hakları gasp eden Rum yönetimini tanıyarak "Kıbrıs Hükümeti" tanımını yapmıştır.

Nitekim kararın barış kuvveti ile ilgili dördüncü paragrafında "Kıbrıs Hükümetinin onayı ile Kıbrıs için Birleşmiş Milletler barış kuvveti kurulmasını tavsiye eder. Bu kuvvetin kuruluşu ve önemi genel sekreter tarafından Kıbrıs, Yunanistan, Türkiye ve Birleşik Krallık hükümetleri ile istişare halinde kararlaştırılacaktır." Deniliyordu (Özmen 2007).

Bu dönemdeki bir diğer gelişme Temmuz-Ağustos 1964 tarihleri arası ABD'li arabulucu Dean Achesen'in iki tarafı uzlaştırmaya çabaladı. ABD'NİN eski Dış işleri bakanlarından Dean Achesen'in katılımı ile Cenevre'de yapılan görüşmelerde "Achesen planı" diye isimlendirilen iki yapıli bir öneri ortaya atılmıştır. ABD yönetiminin özel temsilcisi Dean Achesen meis adasının Türkiye'ye iadesi ile Kıbrıs'da iki Türk kordonu kurulmasını ve Türkiye'ye Karpaz yarımadasında askeri üs verilmesini içeren bir teklif yapmıştır (Alasya 1988).

1963-1964 Bunalımı sırasında Türkler Temsilciler Meclisi ile hükümetteki görevlilerde dahil olmak üzere ve bütün kamu görevlerinden çıkarılmıştır. Böylece Kıbrıs Cumhuriyeti bir Kıbrıs Rum devletine dönüştürülmüştür (Gürel 1993).

Kıbrıs Rumlarının saldırılarının artması üzerine Türkiye Büyük Millet Meclisi 16 Mart 1964'de Kıbrıs'a müdahale etme yetkisi aldı. Bu gelişme üzerine kurulan Rumlar BM barış gücünün görev yapmasını engelleyen Rum yönetimi " Milli Muhafız Alayı kurulmasına karar verdi. 18-59 yaş arasındaki Rum erkeklerinin Rum Milli Muhafız ordusunda 6 aylık silahlı askeri hizmeti görmelerini ve bunu zorunlu hale getirmelerini içeriordu.

4.5 JONHSONN MEKTUBU

1963 yılı aralık ayında Kıbrıs'ta ortaya çıkan gergin durum ve kanlı olaylar üzerine, Türk toplumunun güvenliğini korumak ve Rumların katliamlarına bir Enosis düşüncesini önlemek amacıyla Türkiye 1960 garanti antlaşmasına taraf devlet olarak sahip bulunduğu hakları kullanarak 1964'de Kıbrıs'a çıkarma yaparak müdahale de bulunmaya karar vermiştir. Kıbrıs'a Türk askerinin çıkması 7 Haziran için planlanmıştır. Fakat 5 Haziran'da Johnson mektubu olayı patlak vermiştir. Amerika birkaç önce bu çıkarmayı önlemek için diplomatik girişimde bulunmuştu. Fakat Türkiye'yi kararından caydıramayınca Başkan Johnson Başbakan İsmet İnönü'ye 5 Haziran günü ifadesi ağır ve tehdit dolu bir mektup gönderdi (Erim).

ABD Başkanı Johnson mektubunda şu noktaları belirtiyordu.

- 1- Türkiye garanti antlaşması tam işletmeden Ada'ya müdahale kararı almıştır. Türkiye henüz müdahale hakkını kullanamaz.
- 2- Türkiye tarafından Kıbrıs'a yapılacak askeri bir müdahale kendisini Sovyetler Birliği ile bir çatışma durumuna sokabilir. Türkiye, Natolu müttefiklerine danışmadan, onların rıza ve onayını almadan böyle bir harekete giriştiğine göre acaba NATO'NUN Türkiye'yi savunma yükümlülüğü var mıdır? Türkiye bu noktayı herhalde düşünmedi.
- 3- Türkiye ile Amerika arasında mevcut 12 Temmuz 1947 tarihli yardım antlaşmasının dördüncü maddesine göre Türkiye Amerika'nın vermiş olduğu silahları Kıbrıs'a müdahalede kullanamaz. Çünkü bu silahlar Türkiye'ye savunma amacıyla verilmiştir.
- 4- Ayrıntılı görüşmeler için Türkiye Başbakanı Washington'a giderse Başkan Jonhson bundan memnun olacaktır.

4.6 1967 OLAYLARI

1964 yılında Türk uçaklarının etkili bombardımanın ardından barış gücünün çabaları ile çarpışmalara azalmış bu dönem üç yıla yakın bir zaman içermektedir. Rumların 1967 yılı başlarında itibaren tekrar silahlanmaya giderek İtalya'dan silah almak istemişler sonuç alamayınca Çekoslovakya'dan silah alarak silahlanmışlardır.

1967 yılında Yunanistan'da askeri darbe yapılmıştır. Albaylar cuntası ile arası olmayan Makarios Rum temsilciler meclisini 26 Haziran 1964 günü toplayarak ENOSİS kararı almaya kalkmıştır. Bu karar Türk tarafında ve BM tarafından protesto edildi. Bu arada Ada'da Rum saldırıları devam etmektedir.

1967 Yılında Enosis darbe yapacağı ifadelerinin artması üzerine Türkiye Yunanistan'a sert bir ultiatom vermiştir. Bunun üzerine her iki ülke arasında görüşmeler başlamıştır. Türk ve Yunan liderler 9 Eylül Keşan 10 Eylül Dedeoğaç'ta bir araya gelseler de sonuç alınmamıştır (Özmen 2007).

Geçitkale ve Boğaziçi'nin Rum-Yunan birliklerince işgal edilmesi üzerine 15 Kasım 1967 akşamı Türkiye hükümeti bir durum değerlendirmesi yaptı.16 Kasım akşamı da TBMM toplandı. Toplantı da anayasanın savaş ilanı Türk Silahlı Kuvvetlerinin yabancı ülkelere gönderilmesine ilişkin 66. Maddesine dayanarak Kıbrıs'a müdahalesini ön gören karar, meclisteki 435 üyenin 422'sinin oyun ile kabul edildi (Hatipoğlu 1988).

Türkiye'nin bu kararı ardından ABD Başkanı Jonhsonn özel temsilcisi Cyruc Vance'i bölgeye gönderdi. Türkiye bu arada bu konu da ikinci bir muhtıra vermiştir ve 13 maddelik bu muhtıraya uyulmadığı takdirde müdahale edeceğini belirtmiştir. Ağırlıklı olarak 1960 antlaşmalarını içeren bu muhtırayı Yunanistan kabul etmek zorunda kalmıştır.

4.7 GEÇİCİ TÜRK HÜKÜMETİ

1967 Bunalımının silahsız çözülmesinden sonra Kıbrıs Türk bölgelerindeki kamu hizmetlerinin yürütmesi için 1964 kurulan "Genel Komite " yeniden hayata geçirmeye başladı.28 Aralık 1967'de geçici Türk yönetimin kurulması kararlaştırıldı.

Rum-Yunan ikilisinin Kıbrıs sorununa çözüm bulmaktan çok Enosis düşüncesini gerçekleştirme isteği karşısında, Kıbrıs Türk halkı ise Türkiye'nin maddi ve manevi desteği ile yıllardan beri devam eden yönetim boşluğunu doldurmak ve mevcut olan Türk yönetiminin daha etkin bir yapıya kavuşturmak amacıyla olmuştur.Nitekim 16 ağustos 1960 anayasasının tüm kuralları uygulanıncaya kadar, toplum yönetiminin etkinleşmesi amacıyla 28 aralık 1967 tarihinde "Geçici Türk"yönetimini ilan etmiş Dr. Fazıl Küçük'ü Başkanlığına getirmiştir (Kürşat , Altan 1978).

Kıbrıs geçici Türk yönetiminin temel esasları şunlardır;

- 1- Kıbrıs Cumhuriyeti'nin 16 ağustos 1960 tarihi anayasasının bütün kuralları uygulanıncaya kadar Türk bölgelerinde yaşayan Türkler geçici Türk yönetimine bağlanmışlardır.
- 2- Tüm uyulması zorunlu kararlar temsilciler meclisi Türk üyelerinden ve Türk cemaat meclisi üyelerinden kurulacak olan geçici Türk yönetimi meclisi tarafından alınır. Temsilciler meclisi başkan vekili geçici Türk yönetim meclisi olacaktır
- 3- Meclis üyeleri 16 ağustos 1960 tarihli anayasada yazan haklara sahip olmaya devam edeceklerdir.

Dr. Fazıl Küçük 'ün geçici Türk yönetiminin başkanlığına getirilmesiyle Rauf Denktaş Başbakan Yardımcısı, Osman Örek Savunma İşleri üyesi, Fazıl Plimer Ziraat ve Tabii kaynaklar üyesi, Niyazi Manyeram Sağlık Hizmetleri üyesi, Hakkı Süleyman Sosyal İşler, Belediye Vakıf ve Kooperatifler üyesi Ümit Süleyman, Adalet işleri üyesi; Rüstem Tatar Maliye ve Bütçe işleri üyesi; Erol Kazım (Andaç) Bayındırlık ve Ulaştırma işleri üyesi ve Oğuz Ramadan İktisadi İşler üyesi olarak yönetimdeki yerlerini almışlardır.

4.8 KIBRIS BARIŞ HAREKATI

20 Temmuz 1974'de yapılan barış hareketinin en önemli nedeni ve tetikleyicisi Yunanistan'daki askeri cuntadır. Ada'daki Rumları sürekli silahlandıran ve saldırganlaşmasına neden olan cunta Kıbrıs'ta darbe ile iç yönetim krizini örtmek ve Etniki Eteryayı gerçekleştirmek istiyorlardı (Mütercimler 2007).

Makarios 'a karşı düzenlenen darbeye Türk hükümetini tepkisi sert oldu. Kıbrıs Türk halkının imha tehlikesi ile karşı karşıya olduğunu Makarios gibi yetkili bir ağızdan BM güvenlik konseyinde açıklamıştı olması, garantör devletlerden biri olan Türkiye'yi harekete geçirdi. 15 Temmuz 1974'de toplanan bakanlar kurulu ülkenin menfaatleri ve güvenliği ile her türlü tedbir almak üzere Başbakan Bülent Ecevit 'e tam yetki verdi (Özmen 2007).

Ada'da yönetimi ele geçiren darbeciler kısa zamanda Lefkoşa ve Girne'yi ele geçirmişlerdir. Nikos Sampson Kıbrıs 'da bir Helen Cumhuriyeti kurduğunu dahi

açıklamıştır. İngilizler tarafından kaçırılan Makarios bile Kıbrıs'ın Yunan işgali içinde olduğunu söyler. Türk Hükümeti endişelidir. Başbakan Ecevit İngiltere'ye giderek müşterek müdahale talebinde bulunur ve ret cevabı alır. BM'den sonuç alınamaması ve ABD'nin anlaşmazlığı barışçıl yollarla çözelim isteği üzerine Türkiye isteklerini içeren bir ulti­matom verir.

Ama Askeri Cunta ABD baskısı ile Türkiye'nin güç kullanamayacağını düşünerek istekleri reddeder. Girişilen tüm diplomatik faaliyetler sonuçsuz kalınca Dış işleri bakanı Turan Güneş'in "Ayşe tatile çıksın" işaretiyle harekât 20 Temmuz 1974 günü Girne'nin Paladini plajında başlar. Çıkarma birlikleri 19 Temmuz 1974 günü saat 11.00 sularında Mersin'den hareket ederler ve Girne'nin 10km kadar uzağında bulunan Paladini bölgesine gelirler (Keser).

Birinci barış harekâtı 20 Temmuz 1974 'de ikinci barış harekâtı ise 14 Ağustos 1974 'de yapılmıştır. Türk ordusunun hazırlıkları tamamlandıktan sonra Mersin Limanından gemiler denize açılmıştır. Türk Silahlı Kuvvetleri 20 Temmuz 1974'de sabaha karşı denizden ve havadan Ada'ya çıkarma yapmıştı.

Türkiye Yunanistan 353 sayılı güvenlik konseyi kararına ve 30 Temmuz 1974 tarihli Cenevre antlaşmasına uymadığı gerekçesiyle ikinci barış harekâtı gerçekleşmemiştir. Tarih 14 Ağustos 1974 gününü göstermektedir. Ayrıca Yunanistan'ın Kıbrıs devleti ile ilgili anayasal yapının oluşmasına engel olduğu belirtilmiştir (Akçam).

Barış Harekâtı'nın Sonuçları:

1. Bu müdahale ile Yunanistan'daki askeri darbe sona ermiş sürgündeki eski siyasetçi Karamalis ülkesine dönerek ülkesinin başına geçmiştir.
2. Kıbrıs Rum kesiminde de darbe sonucu başa gelen Nikos Sampson yerini Klerides'e devretmiştir.
3. Katliam önlenmiş binlerce insanın hayatta kalması sağlanmıştır.
4. Kıbrıs harekâtının en önemli sonuçlarından biri Enosis fikrini gerçekleştiremeyeceği anlaşıldı.

5. Bu süreçte 1963 yılından beri savunulan federasyon tezi BM kararları ile kabul edildi.
6. 20 Temmuz'dan sonra iki müttefik olan Türkiye ve Yunanistan karşı karşıya gelmişlerdir. Yunanlılar NATO'nun Askeri kanadından çekilme kararı almıştır.
7. Bu süreçle beraber Türkiye ve ABD kafa kafaya gelmiş Yunan lobisi etkisi ile de ABD Türkiye'ye uzun süre askeri ekonomik ambargo koymuştur.
8. Türk tarafı çok partili hayat geçerek serbest seçim yapmıştır.
9. Kıbrıs'ta iki eşit toplum ve bu toplumların meşru hakkı olduğu tezi BM tarafından kabul edildi.
10. Türk toplumunda ilk kez doğrudan ticaret ve ekonomik ilişkiler kurma olanağı olmuştu.
11. Bu harekâttan sonra Türk toplumunun sosyal hayatında bir canlandırma olarak her meslek dalında birçok meslekler örgü kuruldu.

5. KIBRIS TÜRK FEDERE DEVLETİ VE SİYASİ GELİŞMELER

5.1 KUZEY KIBRIS OTONOM YÖNETİMİ

Otonom herhangi bir birimin kendi kendisini yönetmesi; kendisine ilişkin kararları kendisinin alabilmesi durumudur. Kısaca özerkliktir. En genel anlamada, bir birimin diğer birimlerden tamamen bağımsız olmasıyla, onlara doğrudan bağımlı olması arasındaki bir duruma işaret etmektedir (Denktaş 1999).

Barış harekâtının tamamlanmasından sonra Ada'da göç hareketi başlamıştır. Güneyden Kuzeye Kuzeyden Güneye hareketlilik görülür. Özellikle Türkler Kuzeyde nüfus olarak artmaya başlamıştır. Hareket ve göçün getirdiği kaosu önlemek için Otonom Türk yönetimi kurulmuştur. Kıbrıs Türk Otonom yönetiminin başkanı Rauf Denktaş Meclis Başkanı Dr. Nejdet Ünel olmuştur.

Otonom Kıbrıs Türk yönetimi sorunu çözümede yeterli olamayacağı için Kıbrıs Türk tarafı ve Türkiye iki bölgesel federasyon tezini ortaya atıp aynı zamanda çözümden yana olduğunu göstermiştir.

5.2 KIBRIS TÜRK FEDERE DEVLETİ (13 ŞUBAT 1975)

Federasyon sözcüğü Latince Foedus sözcüğünden gelmektedir. Foedus Latince sözleşme, anlaşma anlamına gelmektedir. Federasyon bir politik yönetim sistemi ve devlet örgütlenmiş biçimidir. Federal devletin kendine özgü bir örgütlenmiş biçimi olduğu gibi Federe devletlerin her birinin de yasaları ve çeşitli organları bulunmaktadır. Hem federasyonun hem federe devletlerin kendilerine ait anayasaları, yasama, yürütme ve yargı organları vardır (Erhürman 2009).

Günümüzde halen federasyon şeklinde yönetilen Dünya ülkeleri bulunmaktadır. Bunlar; Avrupa'da Almanya, Avustralya , Belçika , İsviçre , Asya'da ; Bimaya, Hindistan, Pakistan, Malezya; Amerika'da ABD, Kanada, Meksika, Brezilya, Arjantin, Venezuela, Okyanusya da, Avustralya Afrika'da Nijerya'dır (Gedikli).

Federe devleti kurulma kararı tek taraflı bir bağımsızlık ilan aşaması olmayıp; Ada'da meydana gelen olaylardan sonra iki toplum artık bir arada değil federal bir yönetim altında yan yana yaşaması gerektiği kararına bağlanmıştır.²

Kıbrıs Türk federe devleti 13 Şubat 1975 yılında Kıbrıs Türk Yönetimi Meclisinde Başbakan Rauf Denktaş'ın okuduğu kurtuluş bildiriyle ilan edilmiştir. Kısaca bu bildiriden ve maddelerden söz edilmesi gerekirse; "Kıbrıs Türk toplumu, Kıbrıslı Rumlar tarafından anayasa uyarınca haiz olduğu hakları kullanmaktan alıkonulmuştur.

Kıbrıs Türk toplumu 1963, 1967, 1974 yılında Rum kesiminin Türk kesimi ve Kıbrıs Cumhuriyeti'nin varlığına kast ederek son verme girişimlerine karşı koyarak ağır bedeller ödemiştir. Ada'da Türkler yıllarca bütün iktisadi olanaklardan uzak, son derece olumsuz şartlarda can ve mal güvenliğinin olmadığı tehdit ve baskı dolu günler geçirerek büyük fedakârlıklarda bulunarak yaşamak zorunda kalmışlardı (Billuroğlu).

1974 sonrasında Güney Kıbrıs Rum tarafındaki siyasi durum ise şu şekilde özetlenebilir. Kıbrıs Rum ve Yunan Dış İşleri Bakanlığında bir araya gelmişlerdir. Enosis düşüncesinin artık imkânsız olduğu Türkiye'nin asker ve jeopolitik üstünlüğünün kabul edilmesi gerektiği fikrine varmışlardır. Ayrıca federasyon yönetim şekli formülünden başka çözümün olmadığı kararı almıştır. Yeni dönemde bazı değişikliklere de gidilmiştir. Mesela Güney Kıbrıs Rum bölgesinde okullarda ilk kez Kıbrıs tarihi dersi okutulmuş, 1974 kadar "karma futbol takımı" adını taşıyan Kıbrıs Rum millileri ilk kez "Kıbrıs milli futbol takımı" olarak adlandırılmıştır. Güney Kıbrıs için yönetimi kontrolünde kalan Kıbrıs Cumhuriyeti bayrağı ilk kez göndere çekilmişti (Billuroğlu).

KTFD anayasasını hazırlamak için 50 üyeli bir kurucu meclis oluşturulması kararlaştırılmıştır. Karara göre Kurucu Meclis üyeleri ; Kıbrıs Türk yönettiği meclis üyeleri, 1960 Kıbrıs Cumhuriyetinin eski Cumhurbaşkan yardımcısı, Kıbrıs Türk halkına hizmet etmiş ve KTFD Devlet başkanları tarafından seçilecek dört üye, siyasal partiler, sendikalar, Kamu görevlileri, öğretmen sendikaları, tüccarlar, kooperatifler, basın,

² Sisav Vakfı Kıbrıs Sorunu Gelişmeler ve Görüşmeler S-32 Ayrıca Bkz. Ali Fikret Atun age SS-32-34

üniversite mezunları, gençlik ve spor örgütleri, tıp örgütleri, mimar ve mühendis odaları, Baro avukat ve ticaret odası tarafından seçilecek temsilcilerdir.

KTFD Kurucu Meclis Anayasa Komisyonu Anayasa tasarısı üzerindeki çalışmalarını 26 Mart 1975 tarihinde tamamlamıştır. Kurucu meclis 3 Nisan 1975 Perşembe günü saat 10.00'da toplanarak, Anayasa taslağını görüşmeye başlamış ve 26 Nisan kadar devam eden görüşmeler sonucunda Anayasa taslağı kurucu meclis tarafından kabul edilmiştir. Halk oylaması 8 Nisan Pazar günü yapılmış ve sonuçlar 9 Nisan Pazartesi günü saat 13.30'da Adalet ve içişleri Bakanlığı müsteşarı ve seçim memuru Ahmet Sami Bey tarafından kamuoyuna açıklanmıştır. Yapılan halk oylaması sonucunda %99'u evet oyu vererek Anayasayı onaylamıştır. 52926 seçmenden 37732'i katılmış 37502'si Evet geri kalan 230'u Hayır oyu kullanmıştır. Güney illerde oylama 4053 seçmen katılarak oy kullanmış bunlardan 4051'i Evet oyu diğer 3'ü ise Hayır oyu kullanmıştır (Serter 1988).

Bağımsızlığın ilk adımı olarak Kıbrıs Türk federe Anayasası, 139 maddeyi kapsayan metin sekiz kısımdan oluşuyordu. Hamza Eroğlu'nun "Kıbrıs Türk Federe Devleti Kuruluşu Anayasası ve Bağımsızlığı" adlı kitabında Kıbrıs Türk Toplumunun "Tarihi boyunca bağımsız yaşamış hak ve özgürlükleri için savaşmış olan büyük Türk Ulusunun ayrılmaz bir parçası" olduğu ifade etmektedir. Ayrıca eserde Barış Harekâtının doğal ve tarihsel nedenlerine de yer vermiş ve "Anayasa'nın özgürlüğe, adalete ve erdeme tutkun evlatlarının uyanık bekçiliğine emanet edildiği" vurgulanmıştır. Eroğlu Anayasada yer almış uluslar arası alanda yapılan hareketin gerçeklerine de değinmiştir "federal devlette hiç kimsedir, vicdan, düşünce ve kanaatini açıklamamaya zorlamamalıdır." ifadesiyle düşünce özgürlüğünün olması gerektiğinin de altını çizmiştir. Ona göre 1975 KTFD Anayasasına dair özetle, halkı zora sokan ve siyasi çıkarlar için kullanılan bir araç değildir. Yaşamın getirilerine ve toplumun değişimine bağlı olarak sürekli yerleşir tüm bireyler için tekrardan düzenlenen anayasa toplum içinde yeniden yaşam alanı bulur demek mümkündür (Eroğlu 1976).

1938'de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti ilan edilinceye kadar Kuzey Kıbrıs'ta idari yapı 40 üyeli Kıbrıs Türk Federe Meclisi ve Mecliste çoğunluğu elinde bulunduran partinin kurduğu hükümet tarafından yürütülmektedir. Meclisin hükümeti etkin denetleme görevi yanında "güvensizlik oyu" ile hükümeti düşürme yetkisi de vardır (Gürses).

5.3 BM 3212 SAYILI KARARI

1 Kasım 1974 Tarihinde BM Genel Kurulunun aldığı 3212 sayılı karara Türkiye’de oy vermiştir. 117 olumlu oyla alınan kararda Kıbrıs Türk halkının eşitliği vurgulanmaktaydı.

Karar şöyledir, Genel kurul, Kıbrıs sorununu inceledikten sonra milletlerarası Barış ve Güvenlik içinde tehdit olan Kıbrıs buhranının devam etmesinden ötürü ciddi kaygılanarak,

Bu buhranın Birleşmiş Milletlerin amaç ve prensipleri uyarınca geçilmeksizin barışçı yollarla çözümü gereğini göz önünde bulundurarak;

1) Bütün devletleri Kıbrıs Cumhuriyeti’nin egemenliğine, bağımsızlığına, toprak bütünlüğüne ve bağlantısızlık siyasetine saygı göstermeye ve bu devletlere karşı bütün eylem ve müdahalelerden kaçınmaya çağırır.

2) Kıbrıs Cumhuriyeti’ndeki bütün yabancı asker kuvvetlerinin ve yabancı askeri varlığın ve personelin süratle geri çekilmesi ve bu devlete yönelik bütün yabancı müdahalelerin durdurulmasında ısrar eder.

3) Kıbrıs Cumhuriyeti’nin anayasa sisteminin Kıbrıs Rum ve Kıbrıs Türk toplumlarını ilgilendiren bir sorun olduğunu düşünür.

4) Genel Sekreter iki toplum arasında eşitlik esasına göre görüşmelerin başlamasını temenni eder. Bu görüşmeler her iki taraf açısından da meşru ve rızai hoşgörü ile çözüme özgürce ulaşılması amacına hizmet eder.

5) Ada’daki tüm göçmenler evlerine dönmelidir. Taraflar bu konuda ivedilikle acil kararlar alıp uygulamalıdır.

6) Bu kararın uygulanması ve böylece Kıbrıs Cumhuriyetine temel hakkı olan bağımsızlık, egemenlik ve ülke bütünlüğünün sağlanması amacıyla gerekli olduğunda görüşmeler dâhil olmak üzere diğer çabaların Birleşmiş milletler çerçevesinde gerçekleştirilmesi umudunu açıklar.

7) Birleşmiş Milletler Kıbrıs halkına her türlü yardımı yapmaya devam etmeli ve sürdürmelidir. Tüm Ülkeler bu konuda destek olmalıdır.

8) Ada'daki Birleşmiş Milletler barış gücü önemli bir görev üstlenmektedir. Taraflar gerektiğinde bu güce tam olarak destek olacak işbirliği yapmalıdır.

9) Genel Sekreterden ilgili taraflara iyi mesaisini sunmaya devam etmesini rica eder.

10) Genel sekreterden bu kararı Güvenlik Konseyinin dikkatine sunmasını rica eder.

Görüldüğü gibi bu kararda Türk tarafının lehine olan şu unsurlar vardır.

- 1) Türk askeri için "işgalci" tanımı yoktur. Yabancı asker tanımı yapılmaktadır. Ayrıca garanti antlaşmasına göre Türk askerinin yabancı sayılmayacağı açıktır. Başka bir deyişle tüm yabancı askerler denirse ona göre İngiliz, Yunan, Türk, BM askerleri de bu tanıma girer.
- 2) İki eşit toplum vardır.
- 3) Karar göre hükümet iki eşit toplumda oluşur.
- 4) İnsani yardım her iki toplumda yapılmalı diyen BM vardır ama bir süre sonra Kıbrıs hükümeti tanınmayacağı için Rum yönetimini Ada'nın meşru tarafı olarak kabul edilecektir. Bu da çözümsüz hale getirecektir (Koç 2005).

5.4 BARIŞ HAREKÂTI SONRASI SİYASİ GELİŞMELER

5.4.1 Viyana Görüşmeleri 28 Nisan 1975 - 21 Şubat 1976

Viyana görüşmeleri 28 Nisan 1975'ten 21 Şubat 1976'ya kadar Birleşmiş Milletler Genel sekreter Kurt Waldheim'in himayesinde ve özel temsilcisinin de katılımı ile gerçekleşmektedir. Beş ayrı tur şeklinde geçen görüşmeler 1960'lardan beri gündemden düşmeyen sorunlar etrafında dönmüştür. İlk görüşme 28 Nisan 3 Mayıs ikinci görüşme 5-7 Haziran üçüncü görüşme 31 Temmuz 2 Ağustos tarihlerinde Viyana'da dördüncü görüşme ise 10 Eylül'de New York'ta yapılmıştır (Yalçınkaya 1998).

17-21 Şubat görüşmelerinde Rum tarafı “iki toplumlu, çok kantonlu federal devlet” fikrini savunmuştur. Türk tarafı ise “iki toplumlu, iki bölgeli federal bir devlet” şeklini kabul edebileceğini söylemiştir. Ayrıca Lefkoşa havalimanı onarılarak BM gözetiminde açılması gündeme gelmiştir.

21 Temmuz 1975 tarihli Viyana görüşmesinde ise Kıbrıs Türk tarafı Ada’da iki ayrı bölgede iki farklı otoritenin olduğu ve bu otoritelerin yetkilerini federal devlete devredeceği bir sistemi arzu etmektedir.

31 Temmuz – 2 Ağustos tarihleri arasındaki oturumlarda Kıbrıs Rum tarafı federal bir devlet kurulmasını ister. Bu oturumlar sonunda ise, Kıbrıslı Türkler güneyde ise kuzeye, Rumlarda kuzeyde ise güneye geçebileceklerdir.

8-10 Eylül tarihleri arasındaki son görüşmelerden de bir sonuç çıkmamıştır. Rumlardan yapılan bu görüşmelerde 1974’den sonra gelen askeri gücün Ada’dan çekilmesini ve eski düzene geçilmesini ister.

5.5 NÜFUS MÜBADELESİ

2 Ağustos 1975 tarihinde, Viyana’da Glafkos Klerdes ile Rauf Denktaş tarafından imzalanan nüfus mübadelesi antlaşması, barış harekâtından sonra güneyde kalan Kıbrıslı Türklerin rahat bir şekilde kendi bölgelerine ve ailelerin yanına geçebilmesi aynı zamanda kuzeyde kalan Kıbrıslı Rumlardan da kendi bölgelerine rahat bir şekilde geçebilmelerini temin etme amacına yöneliktir. Ayrıca söz konusu antlaşma uyarınca kuzey tarafında yaşamını sürdürmek isteyen Kıbrıslı Rumlara da kuzey yönetimi tarafından her türlü özgürlük hakkı tanınacaktır. Kendi dillerini kullanma, dinlerini yaşama özgürlüğü verilecek ve kendi hekimleri tarafından muayene edilme talebinde bulunabileceklerdir (Aydoğdu 2005).

Nüfus Mübadelesi Antlaşmasına göre;

- 1) Hala Kıbrıs’ın Güney bölgesinde bulunan Kıbrıslı Türkler istedikleri takdirde, Kıbrıs’taki Birleşmiş Milletler barış gücünün himayesinde kuzey bölgesine geçebileceklerdir. Bu talepler 1975 yılının Eylül ayı sonunda önce sonuçlanacaktır.

- 2) Güneyde bulunan Kıbrıslı Türkler göç ederken gereken eşyalarını beraberlerinde ancak sınırlı miktarda götürme hakkına sahip olacaktır. Traktör, otobüs, araba vb. araçlarını ise her bölgedeki BM gücünün denetimine bırakacaklar ve araçlar kısa süre içinde kuzeye geçirilecektir.
- 3) Kuzey bölgesinde olup Güney'e geçmek isteyen Rumlar, BM aracılığı ile geçebileceklerdir. Kuzey de kalmak isteyenlerin ise eğitimlerini sürdürmelerinde kolaylık sağlanacak ve diğer ihtiyaçları için olanaklar geliştirilecektir (İsmail).

Bununla birlikte savaş esirlerinin de değiştirilme kararı alınmıştır. Buna göre 3308 Türk ile 2479 Rum yer değiştirmiştir.

5.6 12 ŞUBAT 1977 DENKTAŞ-MAKARİOS 1. DORUK ANTLAŞMASI

Kıbrıs Türk kesimi lideri Rauf Denktaş'ın Makarios'a bir mektup yazması sonucu oluşan sürecin adıdır. " Geçici iki kesimli yönetim" ana fikri ile gelişen ve Rum kesimi lideri Makarros'un teklifi onaylaması ile BM gözetiminde yapılan görüşmelerdir.

- i. Kıbrıs Cumhuriyeti bağımsız, bağlantısız ve iki toplumlu olmalıdır.
- ii. Her toplumun yönetimi altındaki topraklar, ekonomik değer ve toprak verimliliği ile toprak mülkiyeti esasları bağlamında görüşülmelidir.
- iii. Dolaşma, yerleşme özgürlüğü, mülkiyet hakkı gibi prensip meseleleri müzakereye açıktır. Bunların görüşülmesinde iki toplumlu federal sistem ve Türk toplumu yönünden doğabilecek güçlükler de dikkate alınacaktır.
- iv. Federal hükümetin görev ve yetkileri, devletin birliği ve devletin iki toplumlu mahiyetini koruyacak şekilde olacaktır (Özersoy 2002).

Türk ve Rum tarafı yukarıda belirtilen maddeler ve onlarla ilintili önerileri Mart 1977'de Viyana'da birbirilerine sunarlar. Buradaki en önemli sonuç belki de Kıbrıs-Rum tarafının 1974'den bu yana kabul etmediği iki bölgeli federasyon tezini kabul etmesi olacaktır. Bunu kabul etme nedeni ise Türk tarafının bağımsız bir Türk devletini ilan edeceğine olan korkudur.

Yine bu görüşmelerde önceki Türk tarafına bırakılması düşünülen %32 ada toprağının %20'ye düşürülerek bölme planlamasının yapılmak isteğidir.

Rumların sonuç almak istedikleri diğerkonu ise taşınmaz mal meselesidir.⁷⁴ Barış harekâtından önce ikamet eden Rum malların Türkiye tarafından işgal iddiası ile açılan tazminat davalarıdır.

Bu nedenle 1990'lı yılların başlarında Rumlar tarafından Avrupa insan hakları mahkemesine Türkiye'ye yönelik 19 dava açılmıştır. Davaların çoğunluğunu Maraş, Girne ve Lefkoşa'daki tapulu mülkleri 1974 yılından bu yana kullanamadıkları için şikâyetle bulunan Rumlar oluşturmaktadırlar (Çakmak 2006).

2009 yılından sonra sonuçlara davalarda AİMM gerekçeli kararda Türkiye'nin konut hakkının korunması ile aile hayatının özel oluşuna saygı gösterilmesi ilkelerini ihlal ettiği içindir. Bir diğerkonu hareket sonrası Rumların evlerine geri dönememe nedeni ile Türkiye'nin insan hakları ihlalinde bulunduğu ileri sürülmüştür.

5.7 1977–1979 YILLARI ARASINDA KIBRIS TÜRK VE RUM KESİMİNDE GÖRÜŞMELER

Viyana'da 31 Mart – 7 Nisan 1977'de Türk görüşmeci Ümit Süleyman ile Rum kesimi sözcüsü Tasas Papadopoulos arasında gerçekleşen bu görüşmeler altıncı raunt olarak değerlendirilmiştir. Toplumlar arası görüşmelerin altıncı oturumunda, Kıbrıs Rum tarafı ilk defa toprak bölüşümüne yönelik bir öneri ile Kıbrıs Türk ve Kıbrıs Rum yönetiminden ayrılmış iki bölgeyi belirten bir harita sunmuştur. Altıncı oturumda anayasa ile ilgili getirilen teklifler, 21 Nisan 1976 tarihindeki görüşmelerden daha kapsamlı olmasına rağmen iki taraftan da kabul görmemiştir (Cerrahoğlu).

Kıbrıs Türk tarafı, sürekli üstünde durduğu iki farklı ve eşit yönetim şeklini savunmaya devam etmiştir. Ayrıca toplumlar arası bir güven sağlanıncaya dek kurulacak olan federal devlet yetkilerinin sınırlı olması, fakat bu güven tesis olduğunda gerçek anlamda biri federal devlet düzeninin teşekkülü taraftarıdır. Ancak Kıbrıs Rum tarafı, Türk tarafının daha önceki önerilerine olduğu gibi bu önerilerine de karşı çıkmış ve böylelikle yine bir uzlaşma sağlanamamıştır (Çakmak 2006).

5.7.1 Nimetz Planı

ABD Başbakanı Jimmy Carter önderliğinde İngiltere ve Kanada'nın da destekleri ile BM gözetiminde hazırlanan bu plan Rum kesiminin uzlaşmaz tutumunu tekrar gözler önüne sermiştir.

İngilizce adı "Anglo-America-Canadian Proposals" olan ve "America British and Canadian plan" şeklinde de yazılabildiği için ülkelerin isimlerinin sadece baş harfleri kullanılarak kısaca "ABC PLAN" olarak da anılan on iki maddelik bu olan iki bölge bağımsız bir federal cumhuriyet önermekteydi. Nimetz planı adıyla da bilinen bahse konu plan, 1977 Şubatında Makaros ile Rauf Denktaş arasında yapılan anlaşmayı temel alan bir hükümet biçimi önermiş, iki toplumlu bir devlet modelini temel almıştır (Billuroğlu).

1978 yılında önerilen bu Amerika, İngilizce ve Kanada üçlü planı "CABC Plan" Yunanistan tarafında kabul edilirken Kıbrıs Rum yönetimi tarafından "Görüşme Çerçeve Belgesi" olarak uygun bulunmayıp reddedilmiştir (Atun 2007).

5.8 18 MAYIS 1979 İKİNCİ DORUK ANTLAŞMASI

Rauf Denktaş'ın önerisi ile Rum lideri Kaprianu yeni bir doruk antlaşması için 19 Mayıs 1979'da bir araya gelirler.

- 1) Görüşmeler 15 Haziranda başlayacaktır.
- 2) Dayandırılacak temel dayanak BM'nin Kıbrıs kararları ve Denktaş-Makaros anlaşmaları olacaktır.
- 3) Ayırt etmeksizin Kıbrıs Cumhuriyetinin tüm yurttaşlarının insan hak ve özgürlükleri garanti altında olmalıdır.
- 4) Toprak ve Anayasa görüşmeler kapsamında ele alınacaktır.
- 5) Maraş konusu önemlidir sonuç alınırsa hemen yerleşime açılacaktır.
- 6) İyi niyet, güven ve anlayış görüşmelerin temel prensibi olacak kriz oluşturacak davranışlardan kaçınılacaktır.
- 7) Ada askerden arınmalıdır.
- 8) Kıbrıs Cumhuriyeti baka bir ülke ile birleşemez
- 9) Görüşmeler süratle ve belli bir metot ve prensip ile yapılacaktır.
- 10) Görüşmeler Lefkoşa'da yapılacaktır.

Bundan önce olduğu gibi bu görüşmelerde de sonuç alınamamıştır. Mayıs 79 Nisan 1983 arasında KKTC ilanına kadar 260 oturum yapılmış fakat Rum tarafının uzlaşmaz durumu ile hiçbir müspet sonuç çıkmamıştır.

6. KKTC İLANI VE GÜNÜMÜZE KADAR SİYASAL GELİŞMELER

Bu Bölümde 1980 ve sonrası KKTC ilanı ve Kıbrıs siyasal hayatı incelenecektir.

6.1 KKTC KURULUŞU ÖNCESİ KIBRIS TÜRKLERİNİN SELF DETERMİNASYON İSTEĞİ

Kıbrıs parlamento heyetinin hem Türk hem de Rum parlamentolardan oluşması koşuluyla, Rum kesimi aldığı tek taraflı bir kararla, on dokuz yıllık bir uygulamayı bozarak danışma meclisinin 36. Dönem toplantılarına bir delegasyon göndermiştir. Yani Kıbrıs'ın tek yanlı olarak temsil edilmesini sağlamıştır. Bu arada Birleşmiş Milletler Genel Sekreterinin taraflara, görüşmelerin yeniden başlatılması çağrısında bulunmasını da Rum kesimi tekrar reddetmiştir (Kızılyürek 2003).

Bu durum üzerine Kıbrıs Türk kesimi 17 Haziran 1983 tarihinde Kıbrıs Türk halkının self-determinasyon hakkını vurgular bir karar almıştır.

Alınan kararda;

- 1) 1960 Yılında kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin kurucu halklarından biride Kıbrıs Türk halkıdır. Ada'da sömürge yönetimi biterken egemenlik her iki kesime de devredilmiştir. Böylece Türk halkı bağımsızlık ve egemenlik Rum kesimi ile eşit haklara sahiptir.
- 2) Kıbrıs Türk kesimi Ada'daki sömürge yönetimi sona ererken başka bir sömürge altında yaşamayı asla düşünmemiş. Bağımsızlık uğrunda Ada'da her türlü terörü estiren ENOSİS ve Rum terör örgüt ve eylemlerine karşı şehitler verip bağımsızlık ve egemenlik hakkını korumadaki kararlılığını göstermiştir.
- 3) Dünya milletler şunu bilmelidir ki Kıbrıs adası hiçbir zaman Yunan adası olmamıştır. Ve Türk kesiminde hiçbir zaman Rum ya da Yunan yönetiminin altına girmeyecektir.
- 4) Kıbrıs Rum kesimi Türk toplumunun bütün temel hak ve özgürlüklerini yok etmek için her türlü saldırı yollarına başvurmuş. Hatta Ada'ya yirmi bin Yunan askeri getirip darbe yapma planını uygulamaya çalışmış bu sorunu da Barış hareketi sebebinden ileri geldiğini gerçekleri çarpıtarak dile getirmişlerdir.

- 5) Kıbrıs Türk kesimi dün ve bugün iki toplumlu, bağımsız bir federal devlet kurulması için çaba göstermektedir.
- 6) Kıbrıslı Rumlar bunca acı ve sıkıntıya rağmen Türk halkına karşı siyasi ekonomik olarak hasmani tutumunu sergilemeye devam etmektedir.
- 7) Kıbrıs Rum kesiminin bu uzlaşmadan uzak ayrımcı anlayışı adil ve kalıcı çözümü getirme noktasında ümitler tüketmektedir.
- 8) 1963 Yılında ortak olarak kurulan Kıbrıs Cumhuriyeti'nin ortada kaldırılması Kıbrıs Türk halkının can mal güvenliğinin ve hürriyetinin elinden alınması sonucunda Kıbrıs Türk halkı kendi kaderini ve temel özgürlüklerini kendi elite etmek istemektedir.

Self-determinasyon hakkı, “bir halkın kendi geleceğini özgürce belirleme hakkı” demek olup, siyasi eşitliğin özüne işaret etmektedir. Zira bu hakkı içermeyen eşitlik, eşitlik değildir. Birleşmiş Milletler Anayasası da bir madde olarak self-determinasyon hakkını düzenlemiş ve tüm halkların buna sahip olduğunu vurgulamıştır.

6.2 KKTC İLANI

Kıbrıs Türklerini silah zoru ile yönetim dışına atılmaları sonucu başlayan süreçte sırasıyla “Geçici Türk Yönetimi” “Kıbrıs Türk Yönetimi” “Otonom Türk Yönetimi” ve “Federe Türk Cumhuriyeti” aşamalarını geçtikten sonra Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini kurmaya yönelten en önemli etkenlerden biri Birleşmiş Milletlerin 37/253 sayılı kararı olmuştur. Kıbrıs Türk Halkı, Birleşmiş Milletler Genel Kurulunun 37/253 sayılı kararından sonra “self-determinasyon” hakkını kullanarak 15 Kasım 1983’de Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini kurduğunu ilan etmiştir (Cerrahoğlu).

Dönemin muhalefet partileri olan CTP (Cumhuriyet Türk Birliği) ve TKP (Toplumcu Kurtuluş Partisi) ise bağımsız devlet kurma düşüncesine karşı çıkmışlardır. Zira muhalefete göre alınacak bir bağımsız devlet kurma kararı ile iki toplum temelinden, iki devlet temelinde geçilmesinin yanı sıra ileri sürülen federasyon tezi terk edilerek, konfederasyona yönelmeyi başlatacak bir sürece girilecektir. Muhalefet partileri bağımsızlık kararına gerek Türkiye’nin de oy verdiği BM kararlarına gerekse 1977 ve 1979 Doruk Antlaşmalarına uymadığı fikrine de sahiptir. Ancak muhalefet partileri bir süre sonra yukarıda bahsedilen düşüncelerini değiştirmişleridir (Billuroğlu).

Birleşmiş Milletlerin söz konusu 15 Kasım 1983 tarihli kararının akabinde 20 yıldır büyük özveriler ve güçlükler içinde kutsal kavgasını sürdüren Kıbrıs Türkleri kendi bağımsız devletlerini ilan etmiştir. Türkiye Cumhuriyeti 15 Kasım 1983 tarihinde ilan eden Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetini aynı gün resmen tanımış ve bu karar T.C büyükelçisi Sn. İnal Batu tarafından KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Raif Denktaş'a 15 Kasım akşamı resmen bildirmişlerdir (Serter 1988).

Bağımsızlık bildirisini 15 Kasım 1983'de onaylayan Kıbrıs Türk Federe Devleti Meclisi 2 Aralık 1983'de KKTC kurucu meclisinin oluşturulmasını kararlaştırmıştır. Bu karar göre kurucu meclis, KTFD meclisinin 40 üyesine ileten o tarihteki (15 KASIM 1983) Bakanlar kurulu üyeleri ile çeşitli kurum ve kuruluş temsilcileri dâhil olacak şekilde toplam 70 üyeden teşkil edilecektir. Ayrıca Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyetinin ilanında 1985 yılına kadar Nejat Konuk'un Başbakanlığında geçiş hükümeti olarak kabul edilen bir kabine kurulmuştur (Billuroğlu).

Kurucu Meclis KKTC'nin ilk anayasasını hazırlamak için çalışmalara başlarken Anayasa'nın halkoyu ile kabulünden sonra, genel seçimler yapılacağı ve yeni cumhuriyet meclisinin oluşturulacağı ilan edilmiş ve aynı zamanda KKTC bayrağı belirlenmiştir.⁸⁶

6.3 KKTC'NİN KURULMASI GÖSTERİLEN TEPKİLER İYİ NİYET ÖNERİLERİ

Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin bağımsızlığına en fazla tepki gösteren Yunanistan ve Kuzey Rum yönetiminin yanında İngiltere oldu. 1974 Kıbrıs barış harekâtından sonra Kıbrıs'ta adeta ikinci bir ikinci bir şamar yemiş gibiydi. Bu sebeple Kıbrıs Rum Yönetimi, Yunanistan ve İngiltere'nin başvurusu üzerine Güvenlik Konseyi 17 Kasım 1983'de toplanarak, yine İngiltere'nin sunduğu bir karar tasarısını müzakere ile 18 Kasım 1983'de 541 sayılı kararı kabul etti. İngiltere'nin bu meseledeki tutumu Türkiye'de tepki ile karşılaşırken Batılı ülkelerde Türkiye'nin tanımayı geri alması için baskıda bulundularsa da Türkiye tutumunu değiştirmede.

KKTC yönetimi tarafından, bağımsızlık ilanının akabinde uluslararası alanda oluşan görüşlerin olumlu hale gelmesi ve sonunun taraflar arasında karşılıklı görüşmelerle çözüme yoluna gidilmesi amacıyla "iyi niyet önerileri" başlığı altında hazırlanan öneri

metni, BM Genel Sekreterliğine sunulmuştur. Türk tarafı, bu öneri metninde Maraş'ın BM yönetimi altına girebileceğini ve genel bir anlaşmanın ardından Maraş'tan ayrılmış bulunan Rumların da evlerine dönebileceklerini belirtmiştir. Karşılığında ise Lefkoşa Havaalanı'nın sivil hava trafiğine açılması istenmiştir. Ancak bu önerilerde Kıbrıs Rum tarafından reddedilmiştir

6.4 1980-2000 YILLARI ARASI DİĞER SİYASİ GELİŞMELER

Dönemin BM Genel Sekreteri Perez De Cuella BM Güvenlik konseyine bir rapor sunarak "Kıbrıs, Kıbrıs Türk ve Rum topluluklarının ortak evidir. Bu iki toplumun arasındaki ilişkiler azınlık-çoğunluk ilişkisi değil, Kıbrıs devletinin iki toplumun arasındaki ilişkileri" tezini ortaya atarak egemenliği paylaşması gereken iki eşit toplumun üzerine bina etmeye çalıştığı taslak Rum tarafından şiddetle reddedilmiştir. Ve bunun Türk tarafını tanıyıp kabul etmek olduğu ifade edilmiştir.

1988 yılında değişen Rum yönetiminin başına Yorgo Vasiliyas getirilir. Denктаş'ın hazırladığı iyi niyet önerileri yine sonuçsuz kalacaktır.

Her dönem olduğu 1992 yılında göreve gelen BM Genel Sekreteri Butras Gali daha önceki halefleri Kıbrıs sorunu ile ilgilenmiştir. Gali'nin "Fikirler dizisi" adı altındaki rapor BM'de paylaşılır. Fakat bu raporda taraflar tarafından olumlu karşılanmaz.

Butres Gali 1993 yılında güven arttırıcı önlemler paketi adı altında hazırladığı taslağı Denктаş ve yeniden Rum kesiminde başka olan paylaşır.12 maddeden oluşan bu pakette Maraş'ın yerleşime açılmasından Lefkoşa havalimanının sivil uçuşa açılmasına kadar birçok soruna değinilmiştir. Fakat bu güven arttırıcı paket de Kıbrıs Rum ve Türk tarafı tarafından kabul edilmemiştir.

1995 yılında KKTC meclisinde alınan bir dizi karardan sonra Türkiye ile KKTC bir ortak deklarasyon yayınlamıştır. Deklarasyonda Türkiye'nin garantör ülke olduğu hatırlatılmış. İki kesimli çözüm tekrar ifade edilmiş ve Kıbrıs Rum kesiminin AB'ye üyeliğim çözüme bir faydası olmayacağı anlatılmıştır.

Bu süreci takiben sınırdan geçmek isterken öldürülen Rum genci ve Rum kesimine yerleştirilmesi düşünülen s-300 füzeleri bu dönemin gerginliğinin ana sebepleridir.

6.5 2002 SONRASI SİYASAL GELİŞMELER

İki bin iki yılında sonraki Kıbrıs Politikasının büyük ölçüde belirleyici 3 Kasım 2002’de iktidara gelen Adalet ve Kalkınma partisidir. Ak Parti iktidara gelmeden önce bu konuda alışagelmış Kıbrıs sonuna bakışına sahip olmadığını sinyallerini vermiştir. Ak Parti Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan iktidara gelmeden önce Kıbrıs Konusu hakkında çok fazla beyan vermemektedir. Kıbrıs için “ Belçika Modeli” diye bir çalışmayı ortaya atmıştır. Aslında Ak Parti iktidarı ve Genel Başkanı iktidara gelir gelmez önlerinde sadece Kıbrıs değil, AB, Irak ve IMF gibi dış politikada zorlu fakat sıkıntılı gündemleri önlerinde bulmuşlardı.

Çizgi olarak Muhafazakâr Demokrat adlı bir tanımlama ile siyaset sahnesine çıkmış dahi olsa Ak Parti yurt içi ve yurt dışında “İslamist” bir terim ile karşı karşıyadır. Bu yine yurt içi ve yurt dışında kendisine karşı oluşan tedirgin bir duruşu ortaya çıkmaktadır. Tam bu noktada AB ilişkileri ve süreci AK parti için bir çıkış, bir sahne alma bir meşrutiyet kazanma vesilesi olacaktır.

Yeni iktidarın AB ile ilişkileri tanımlanırken Erdoğan’ın yolun başında “ AB sürecini hızlandırıp müzakere tarihi alacağız” ifadesi bu konudaki gelişmelerin ilk habercisidir.

AK Parti’nin 2002 Kasım ayında iktidara gelmesinin ertesi günü Yunanistan Başbakanı Kostas Smitis Ak Parti Genel Başkanı Recep Tayyip Erdoğan Yunanistan’a davet etmiştir. Ve seçimin kazanılmasından bir gün sonra Erdoğan Yunanistan Televizyonuna özetle şu demeci vermiştir. Görüşmeler yoluyla Ada’da çözüm yolları oluşturulmalı, biz Belçika modelini benimsiyoruz. Bu görüş Yunan ve Rum taraflarınca çok olumlu karşılanmıştır.

Erdoğan seçimlerden önce bu ifadeleri kullanmış fakat bu derece ilgi çekmemiştir. Fakat Yunanistan devlet kanalındaki söylem karşı tarafı şaşırtmakla birlikte fazlasıyla memnun etmiştir.

Bu dönemde Kıbrıs adına görüşmeler yürüten Yorgo Vasiliu “Eğer Sayın Erdoğan Belçika modelini bilerek önerdiyse ve samimi ise Ada’da çözümü bulduğumuza inanıyorum” demiştir.

Peki, Kısaca Belçika modeli nedir? Etik temele dayanan bir federasyondur. Belçika’da Anayasa bir federal devlet altında uç toplumlu ve üç bölgeye dayanır. Erdoğan bu konuşmalarına Ada’da ilk tepki KKTC Cumhurbaşkanı Denktaş’ın danışmanı Prof. Dr. Mümtaz Soysal’da geldi. Aceleci bir ifade ile söylenebileceği Belçika Modelinin Kıbrıs’ta yıllardır süren genel siyaset ve mücadele şekline uymadığı dile getirilir.

Bu süreci takiben birkaç gün sonra Erdoğan Dışişlerinde aldığı brifing sonrası sözlerinin yanlış yorumlandığı Ada’da iki halk olduğu ve onların uzlaşmasının temel kriter olduğu ifadelerinde bulunur. Ve daha sonra yeni kurulacak hükümette Dışişleri bakanı olacak Yaşar Yakış “Belçika Modelinin esin kaynağı olabileceği ama Kıbrıs’a uygun bir uygulama modeli istediğini söyler.”

6.5.1 Annan Planı

BM Genel Sekreteri Kofi Annan 11 Kasım 2002’de Türk ve Rum taraflarına ve Garantör devletlere sunduğu rapordur. Bu plan ile Ada’da Birleşik Kıbrıs Cumhuriyeti adı altında tek bir devlet oluşacak ve anayasal ve hukuk düzenlemeler ayrıca bu raporun diğer kurumlarıdır.

Kofi Annan BM Genel Sekreterliğine geldiği 1997 yılından sonra Kıbrıs sorununun çözümü için çalışmalar başlatmıştır. Temmuz 1997’de New York’ta Ağustos 1997’de İsviçre’de taraflar arasında görüşmeler yapılsa da federal devlet planına Rum ve Türk tarafı sıcak bakmamıştır. İlerleyen dönemde KKTC Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş Konfederasyon önerisini öne sürmüştü. Bu görüş Rum tarafında veto yemiştir. BM Güvenlik Konseyi de Haziran 1999’da Ada’da egemen tek bir devlet kurulması gereğini ortaya atar. Bu dönemde Kofi Annan’dan sonra önemli bir diğer isimde BM Genel Sekreterinin Kıbrıs Özel temsilcisi Alvaro De Sado olmuştur.

Türkiye AB üyelik noktasında Aralık 1999’da Helsinki’de Aday ülke pozisyonuna gelmiştir. Ve birlik Kıbrıs sorununu AB’ye üyelikte önemli engel olduğu ve çözülmesi noktasındaki telkinleri dikkat çekicidir.

16 Ocak 2002’de başlayan görüşmelerde taraflar elli sekiz kez bir araya gelmiş fakat sonuç çıkmamıştır. Planın beş farklı modeli taraflara önerilmiştir.

Annan Planı Türk tarafı için birçok dezavantajı taşımaktadır. Ekonomik, politik, vb. Ayrıca iki farklı harita sunulmuş, birinci haritada Türk tarafı %28-6 ikinci haritada %208-5 bırakılmıştır. II. III. Annan Planlarında sonuç alınamaması üzerine IV. Annan Planı süreçleri için 5 Şubat 2004’de tekrar görüşmeler başlar.16 Şubat’ta teknik komitelerin anayasal ve federal yasaların çakışması ile başlayacak süreç 24 Nisan’daki referandumla son bulacaktır.

24 Nisan 2004’de yapılan referandumda KKTC %87 katılım %64 9 evet %35 Hayır Rum kesimi de %24 Evet %76 Hayır oyu çıkmıştır. Böylece Türklerin Evet Rumların Hayır dediği plan geçersiz kabul edilmiştir. Referandumun siyasi bir sonucu da Türk tarafı Evet oyu çıkmasından sonra Denктаş’ın siyasetteki güvenin zayıflatılarak siyaset dışına kaymasıdır. Ve KKTC’DE Mehmet Ali Talat hükümeti ile bir değişim süreci tamamlanmış oldu.Plandan önce Türk tarafına verilen sözler tutulmamıştır. Bağımsızlık ambargo yine sonuçsuz kalmıştır. Rumlar ise AB tam üye olup adeta ödüllendirilmiştir.

Annan Planının bu şekilde sonuçlanmasından sonra Kofi Annan BM’ye sunduğu raporda Türk tarafının planı kabul ederek çözümden yana olduğunu Rum kesiminin çözüm istemediğini belirtir. Ve KKTC üzerindeki tüm kısıtlamaların kaldırılmasını ister. Annan’ın teklif ettiği bu fikir Güvenlik Konseyinden veto yemiştir. Bu paralelde AB’DE Türk tarafı bu tutumundan sonra ambargoları kaldırmaya yönelik adımları atmış ama Yunanistan ve Kıbrıs tarafından veto yemiştir.

6.5.2 Mehmet Ali Talat Dönemi

17 Nisan 2008’de Cumhurbaşkanı Seçilen Mehmet Ali Talat şüphesiz bu durumu Türkiye’deki iktidar partisinin Kıbrıs politikasına büyük oranda borçludur. Aslen sol görüşlü olan Mehmet Ali Talat’ın Kıbrıs sorunun çözme sloganı onu %55 ile Cumhurbaşkanı yapmıştır. Döneminde Rum lider Hristiyofes ile görüşmelere başlamıştır. Görüşmelere başlamıştır. Görüşmelerin iki ana hususu (Dönüşümlü başkanlık, çapraz oy) konularıdır. Kurucu Lider Denктаş bu konularda üzerinde ciddi muhalefet yapar.

2010 yılına kadar yapılan müzakereler sonuçsuz kalır ve ilk seçimde Türkiye ve iktidar partisi Mehmet Ali Talat'ı desteklemesine rağmen seçimi Derviş Eroğlu kazanır.

6.5.3 Derviş Eroğlu Dönemi

Annan Planı, AB, BM'nin verdiği sözleri tutmamasının Kıbrıs halkı üzerinde büyük hayal kırıklığı oluşturmuştur. Özellikle iki sol parti mensubu Talat-Hristofyas görüşmelerden de sonuç çıkmayınca güvensizlik Türk kesiminde artmaktadır. Göreve geldikten sonra Derviş Eroğlu BM Genel Sekreteri Ban Ki Moon'a mektup yazarak önceki dönem görev yapan Talat ile Hristofyas'ın sürecine bağlı kalacağını söyler. Bu dönemde Annan Planında evet kampanyasına yakın bir lider olan Nikos Anastasradis göreve gelir. Her iki lider birbirlerini ziyaret ederek güven artırımına öncelik verirler. Bu dönemki görüşmelerin de ana teması iki toplumlu iki bölgeyi siyasi eşitliği içeren federasyon fikridir. Uluslararası alanda tek Kıbrıs fikri kendini korumaktadır. Bu görüşmelerde de istenilen sonuç alınamamıştır.

6.5.4 Mustafa Akıncı Dönemi

Bu dönemdeki Cumhurbaşkanının en önemli tezlerinden biri Maraş'ın BM gözetiminde yerleşime açılması buna karşın Türk tarafındaki Gazimagusa limanı ve Ercan Havaalanı'nın uluslararası geçişlere açılmasıdır. Güney Kıbrıs Rum kesiminin Tek taraflı Doğalgaz araması ve bunun üzerine Barbaros Hayrettin Paşa gemisinin Kıbrıs açıklarında doğalgaz arama çalışmaları Eroğlu-Anastasradis görüşmelerini bitirmiştir. Her iki taraf bu işten vazgeçme açıklaması yapmışlardır.

Dönem içerisinde Akıncı ve Anastasradis bir araya gelmişlerdir. Akıncı "Geleceğin partneri olarak görmemiz lazım" ifadesi bu dönemin iklimini anlatan en önemli sözdür. Her iki lider çok pozitif olaylara yaklaşarak tekrar müzakereleri açmıştır. Akıncı'nın bir diğer ifadesi Türkiye hakkındadır. Tarihi sürece baktığımızda Ada'daki Türk kesiminin güvенеceği Türkiye Cumhuriyetinde gördüğü bunun yadırgamaması gerektiğini ve karşı tarafında bunu bir tehdit olarak almaması gereğini dile getirir. Bu ve diğer ortamlardaki güven ağlarının örülmesi için samimi bir yolculuk içinde olduklarını dile getirir.

6.5.5 Ak Parti İktidarı Kıbrıs Politikası

Kıbrıs konusunda öneriler AB paralelinde bir siyasi tutum takınan AK parti o güne kadar ki çizginin dışında ve yıllarca KKTC sembol ismi Rauf Denktaş dahi oyun dışında bırakmayı hedefleyen bir çizgi ile yola çıkmaya çalışmıştır. 2004 yılında Annan Planını destekleyerek Avrupa ve Dünyaya vermeye çalıştığı imaj yerini bulmuş. Denktaş Dönemi bitmiş Mehmet Ali Talat ile yola devam edilmiştir.

AK parti Türkiye’de kendi söylemi ile statükoya karşı çıkmış bir hareketi kendi içinde daha demokratik ve dünya ile daha entegre bir ülke olmak, ülkedeki bazı sorunların cesurca önüne yeni çözümler sunarak ve dünya kamuoyunun desteğini almaktı. Kürt sorunu ve Kıbrıs sadece ikisidir. Tüm bunlarla beraber bir parti tabanı vardı ve bu taban buna nasıl cevap verecekti.

2011 Genel Seçimlerine kadar daha reformist bir tavır çizen AK parti tabanının bu konulardaki endişelerini düşünerek bu konulardaki siyasetini rezerv etmeye başlar. Mehmet Ali Talat ile uyumlu bir çalışma dönemi geçiren Ak parti iktidarı zamanla Talat’ın kontrolsüz çıkışlarını görerek ikinci seçiminde desteğini aynı oranda tutmamıştır.

7. SONUÇ

Kıbrıs yerküre üzerinde çözümsüzlüğün en önemli merkezlerinden biri tarih boyunca birçok devlet ve uygarlığın kontrolüne geçmiş bir ada. Kendi hikâyesi içerisinde özellikler son iki yüz yıldır yeni bir dönemi yaşayan ve adeta geçmişin mirasını ve kaderini devam ettiren toprak parçasıdır.

Öncelikle Kıbrıs sorununun bugününe bakmak için son iki yüz yıllık hikâyede son yirmi yılı anlayabilmek Ada'nın taraflarını anlamak ve değerlendirmek gerekir. Ada'da iki farklı etnik toplum yani Türk ve Rumlar bu milletlerin anavatanı diyebileceğimiz Türkiye Cumhuriyeti ve Yunanistan bir dönem ada yönetimini elinde bulunduran İngiltere ve daha sonra devreye giren ABD, BM, Rusya ve en son AB'dir. Ama burada en önemli paydaşlar Kıbrıs Türk ve Rum tarafı, Yunanistan ve Türkiye'dir.

Ada'nın yerli halkı olan Rum ve Türk tarafı Ada'nın İngiltere'ye devri daha doğrusu milliyetçilik kışkırtmalarına kadar barış ve sükûn içinde yaşamaktadır. Ama önce devir sonra Ada yönetimini tamamen İngiltere'ye geçmesinden sonra bu huzur iklimi ortadan kaybolmuştur. İngilizlerin denge politikası Ada'nın sosyal barışının dengesini alt üst etmiştir. Öyle ki bu tavır kışkırtmaların ve ayrımcılıkla güçlenen Rumların katliama varan saldırılarına dönüşmüştür. Bugün Ada halkı içindeki yakın tarihe dayanan kötü hatıralar yeni yeni hafızalardan zayıflayarak silinmektedir. Belki hiç silinmeyecek ama elbette daha kontrollü bir toplumsal psikolojiye bürünmektir. Kısaca bugün hala herhangi bir konuda masaya oturduğunda bir tarafın sahip olma güdüsü ve milliyetçilik diğer tarafinsa geçmişin yaraları ve aldatılmışlığı her zaman hafızadaki ilk adım olacaktır.

Türkiye Cumhuriyeti Ada'daki hikâyesi ise bir imparatorluk bakiyesi olarak o günden devrolan belki de binlerce km² toprak parçasında kalan Ana vatan dışındaki tek kara parçasıdır. Misak-ı Milli sınırları içerisinde yer almamış olması özellikle kuruluş sancıları yaşayan genç Türk Cumhuriyeti'nin doğal nedenlerden dolayı 1950'lilere kadar ana sorunu olarak görülmemiş ama o tarihten sonra çok önemli bir yere oturmuş ve milli hassasiyet gösterilen bir iki meseleden biri olmuştur. 1970'lerden 2004 yılına kadar ki süreçte adeta Kıbrıs Türk kesimi ve Kıbrıs sorununu değindiğine akla Rauf Denktaş

gelmiştir. Kimilerine göre yılmaz bir dava savunucusu kimine göre uzun yıllardır süren bu çözümsüzlüğün sahibi.

Adeta Türk kesimi uzun yıllar süren ambargolar ve toplumsal izolasyonlarla haksız ve hukuksuzca mağdur edilmiş Rum kesimi ise bu konuda haksızca kayırılan taraf olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti için Kıbrıs bugün sadece soydaşlarının yaşadığı bir ada olmanın ötesinde güvenlik, stratejik açıdan çok önemli bir pozisyondadır ve giderek de öneminin artacağı bir diğer gerçektir.

Yunanistan ise adaya bir milli hedef olarak bakmakta, Megali İdea hedefleri içinde değerlendirmektedir. Kendi bağımsızlığını kazandıktan sonra Kıbrıslı Rumların kendine düşen boyutta tahrik etmekten her türlü illegal yapılanmalara maddi ve manevi desteği vermekten geri durmamış bu sorunu adeta bir Kıbrıs Türk-Rum sorunu olmanın ötesinde Yunan milliyetçiliğinin merkezine taşımıştır. Ada'daki Rum kesimini her türlü olumsuz ve çözümsüzlük üreten politikalarda desteklemiştir.

Uluslararası toplum ise önce İngiltere daha sonra konuya BM girmesi ile beraber ABD ve en son AB ve Rusya ile paydaş olmaya başlamıştır. Ada'nın stratejik nokta olarak önemi, yeraltı zenginliği ve enerji geçiş sahası olarak bulunduğu konum bugün onu çok daha gözde bir pozisyona getirmiştir. Kıbrıs'ta 1960'ların sonunda başlayan toplumlararası görüşmeler zaman zaman çok umut verici gözükse de sonunda hüsrarla bitmiştir. BM kaynaklı öneriler Rum tarafı Türk tarafına göre çoğu kez avantajlı bir değerlendirmeye tutulmuştur.

Ada'da varlığını sürdüren iki toplumun çözüm beklentileri birbirinden farklı olmaktadır. Türk tarafı eşit şartlarda iki kurucu devlete dayanan iki tarafın tam bağımsızlığın tanındığı bir yönetim biçimi düşünürken Kıbrıs Rum kesimi ise bugünkünden daha fazla gücü elinde tutan bir yönetim modeli ve Türk tarafını Ada'nın azınlık halkı olarak görmek isteğidir.

İki bin yılından sonra Türkiye Ak Parti iktidarı ile tanışmıştır. Proaktif bir siyaset ve Dış politika izlemek isteyen iktidar partisinin ilk günden bazı ezberleri bozacağına işaretleri Genel Başkan Erdoğan tarafından seslendirilir. Erdoğan Rauf Denktaş'la çözümün zor olacağı ifadesi yüksek sesle seslendirilmeye başlar.

İktidara gelmeden seçimden önce Belçika modeli ve ilk yurtdışı ziyaretini Yunanistan'a yapılacağıının açıklanması bugüne kadar Kıbrıs konusundaki devlet politikasının uzağındadır. Ama ardındaki gelişmelerle Belçika modeli söylemi yön değiştirmiş ilk yurtdışı ziyareti de Yunanistan'a yapılmamıştır.

BM Genel Sekreteri Kofi Annan'ın taraflara sunduğu ve Annan Planı olarak bilinen 2004 yılında referanduma sunulan plan, Kıbrıs Türk tarafından Evet ile desteklenmiş Rum tarafın Hayır diyerek planı reddetmiştir. Kıbrıs Türk toplumu kendi için dezavantajlarına rağmen planı desteklerken Rum kesimi hayır demenin mükâfatını AB üyesi olarak almıştır. Aslında bu bile çok uluslu kurumların bu konudaki tüm hafıza ve algılarını anlamak için yeterlidir. Tüm bunlarla beraber “oxi” (Hayır) günü halen yıl dönümünde etkinliklerle kutlanmaktadır.

Ak Parti iktidarı ile görüş farkı taşıyan Denktaş 2005 seçimlerinde aday olmayınca Cumhurbaşkanlığına Mehmet Ali Talat gelmiştir.2006-2010 yılları arasında tüm görüşmelerde her iki tarafında sol kökenli başkan olarak ve Cumhurbaşkanları olarak ortak bir metne imza atamamışlardır.

Sonraki süreçlerdeki önemli gelişmeler ise doğalgaz sondaj çalışmaları Kıbrıs konusunu tekrar gündeme taşımıştır. Bu konu sadece iki toplum değil uluslararası alandaki birçok ülkeyi ilgilendirmektedir. Diğer gelişmelerse Türkiye'den KKTC'ye uzanan boru hattıdır. Bu ada için çok hayati bir önem taşımaktadır.

Bir diğer gelişme Ermeni soykırım tasarısına Rum tarafı destek vermiş buna uymayan halka para cezası ile yıldırma siyaseti izlenmiştir.

Bu dönemde umut beslenen bir gelişme de Cumhurbaşkanlığına seçilen Mustafa Akıncı'dır. Kıbrıslılık üzerinden bu olaya yeni bir bakış açısı getirmek isteyen Akıncı “Türkiye bizim hep yavru vatan olarak mı kalmamızı istiyor” söylemi ile Türkiye'ye bir gönderme yapmıştır. Rum yönetim lideri Anastasiadis ile uzun bir süreçten sonra yeniden 2015 yılında başlamıştır. Uluslararası kamuoyunda beklentisini karşılayan bir ifade ile “ karşı tarafı düşman değil geleceğin partneri olarak görmek lazım” demiştir fakat kayda değer sonuç alınamamıştır.

Sonuç olarak aynı kaderi farklı yüzyıllarda farklı senaryolarla yaşayan Kıbrıs ve Kıbrıs halkı ve bugün üzerinde yaşayan iki etnik kökenli toplum değişik evrelerinden geçen bu sorunu 1968'den beri uluslararası platformda yaşamaktadır. Farklı öneriler, planlar, tasarılar hiçbirinde kayda değer bir çözüme ulaşılammıştır. Türk tarafı tarafından belki de gelecekte farklı çalışmalara esin kaynağı olacak bir başlık şöyle oluşacaktır.” Denктаş ve Denктаş sonrası Kıbrıs Sorunu” iki bin 'den sonra iktidara gelen Ak Parti kendi meşrutiyeti ve Dış politika felsefesi üzerinden bir Kıbrıs siyaseti izleme eğilimi göstermiştir. Fakat bu belli ölçülerde ise yaramış belli ölçülerde mevcudun devamı olarak görülür.

Bu dönemde aslında Ak Parti'nin kendi siyasi tavrı olarak da görülen risk alarak olayların üzerine gitme taktiği burada da görülür. Ama karşı taraf çözüm istemedikten sonra hiçbir şey memnuniyet vermeyecektir. Annan planı Türkler riskli ama Evet diyerek destek görmüştür.

Bugün Yunan milliyetçiliği ve bakış açısı ve onların eksenindeki Rum tavrı oldukça güçlü devlet ve kurumların Ortadoğu, Akdeniz bölgesindeki var olan çıkarları büyüyüp güncelliğini korudukça belki isimler zaman zaman güncelleşir. Ama Adaya daha önceleri fiziki olarak yapılan müdahale artık siyasi bir modelle gerçekleşecektir.

Bu çözümsüzlük üzerinden elde edilen menfaatler uluslararası ilişkiler disiplininin gördüğü en farklı teorilerden biri olacaktır.

KAYNAKÇA

- Adalılar A., 1989. *Arkaik dönemden bugüne Kıbrıs'ta Türk Kültürü ve Turizm Politikası*.
- Alaçam P., 1990. *Kıbrıs Sorunu Gelişmek ve Görüşmeler*. İstanbul: Reyo Yayınevi
- Alasya H. F., 1975. *Kıbrıs Tarihi*. İstanbul
- Atun A., 2007. *Kıbrıs Siyasetine Akademik Bakış*. KKTC: Samtay Vakfı Yayınları
- Aydoğdu A., 2005. *Kıbrıs'ta Türk Nüfusu*. Ankara: BRC Basım
- Bağcı H., 2001. *Türk Dış Politikasında 1950'li Yıllar*. Ankara: ODTÜ Yayınları
- Bedavi V., 1966. *Kıbrıs Tarihi*. Lefkoşa
- Billuroğlu A., *Kıbrıs Tarihi (1968-2005)*.
- Cerrahoğlu Y. *Z / Aynısı Var, Bizim Notlarda*.
- Çakmak B., *Kurtlar Sofrasında Kıbrıs*. İstanbul: Bahçeşehir Üniversitesi Yayınları
- Denktaş R., 1999. *Rauf Denktaş'ın Hatıraları*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları
- Erim N. *Bildiğim Gördüğüm Ölçüler İçinde Kıbrıs*.
- İsmail S., 1998. *Kıbrıs Barış Harekatı*. İstanbul: Kostas Yayınları
- Gedikli Y., 2003. *Kıbrıs'ta En Uygun Çözüm Nedir*. İstanbul: Ufuk Ötesi Yayınları
- Gürel Ş. S. 1993. *Tarihsel Boyut İçinde Türk Yunan İlişkileri (1821-1993)*. Ankara: Ümit Yayıncılık
- Gürses Ö. *Kıbrıs Türk'ü Nereden Nereye*
- Güveç N., 1984. *Kıbrıs Sorunu Yunanistan ve Türkiye*. İstanbul: Çağdaş Politika Yayınları
- Hatipoğlu M., 1988. *Yunanistan'daki Gelişmelerin Işığında Türk Yunan İlişkilerinin 101 Yılı. 1821-1922 Türk Kültürünü Araştırma Enstitü Yayınları*

- Keser U., 2006. *Kıbrıs'ta Türk Yunan Fırtınası*. İstanbul: Boğaziçi Yayınları
- Koç S., 2005. *Kıbrıs Sorunu ve Stratejik Yaklaşımlar*. IQ Yayınları
- Kızılyürek N., 2003. *Milliyetçilik Kışkırtıcılığında Kıbrıs*. İstanbul: İletişim Yayınları
- Kürşat F. A., Egeli M., 1978. *Kıbrıs'ta Yunan Emperyalizmi*. İstanbul
- Mütercimler E., 2007. *Satılmış Ada Kıbrıs*. Alfa Yayınları
- Oran B., 2002. *Türk Dış Politikasında Cilt 1* İstanbul: İletişim Yayınları
- Özersoy K., 2002. *Kıbrıs Sorununu Hukuksal Bir İnceleme*. Ankara: Asam Yayınları
- Özmen S., 2007. *Avrasya'nın Kırılma Noktası Kıbrıs*. IQ Kriter Sanat Yayıncılık
- Öymen O., 2003. *Silahsız Savaş*. İstanbul: Remzi Yayınevi
- Serter V. Z., 1988. *Kıbrıs Türk Mücadele Tarihi 1878-1918* Lefkoşa: Halkın Sesi Yayınevi
- Uçarel R., 1978. *1878 Kıbrıs Sorunu ve Osmanlı – İngiliz Anlaşması (Ada'nın İngiltere'ye Devri)* İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat. Fakültesi. Yayınları
- Egeli K. A., 1978. *Kıbrıs'ta Yunan Emperyalizmi*. İstanbul: Kutsun Yayınevi
- Gazioğlu A., 2003. *Kıbrıs'ta Türk Dönemi (1571-1578) Ada Yönetiminin İngiltere'ye Devri) Kıbrıs'ın Dünü Bugünü Ve Geleceğine İlişkin Vizyonu Uluslararası Sempozyum Bildirisi*, Yakın Doğu Üniversitesi Eğitim Vakfı.